

SOSYAL SİGORTALAR VE GENEL SAĞLIK SİGORTASI KANUNU

KANUN NUMARASI

: 5510

KABUL TARİHİ

: 31/5/2006

YAYIMLANDIĞI RESMÎ GAZETE

: TARİH: 16/6/2006 SAYI: 26200

YAYIMLANDIĞI DÜSTUR

: TERTİP: 5 CİLT: 45

AKADEMİK

MADDE 25 - 27

DOÇ. DR. ASLIHAN KAYIKAYDINALP

MALÛL SAYILMA

MADDE 25- (Değişik: 17/4/2008-5754/13 md.) Sigortalının veya işverenin talebi üzerine Kurumca yetkilendirilen sağlık hizmeti sunucularının sağlık kurullarınca usûlüne uygun düzenlenecek raporlar ve dayanağı tıbbî belgelerin incelenmesi sonucu, 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri kapsamındaki sigortalılar için çalışma gücünün veya iş kazası veya meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünün en az %60'ını, (c) bendi kapsamındaki sigortalılar için çalışma gücünün en az %60'ını veya vazifelerini yapamayacak şekilde meslekte kazanma gücünü kaybettiği Kurum Sağlık Kurulunca tespit edilen sigortalı, malûl sayılır.

Ancak, sigortalı olarak ilk defa çalışmaya başladığı tarihten önce sigortalının çalışma gücünün %60'ını veya vazifesini yapamayacak derecede meslekte kazanma gücünü kaybettiği önceden veya sonradan tespit edilirse, sigortalı bu hastalık veya engelliliği sebebiyle malûllük aylığından yararlanamaz.

Yedek subay, yedek astsubay veya erbaş ve er olarak ya da talim, manevra, seferberlik veya harp dolayısıyla görevleri ile ilgileri kesilmeksizin silâh altına alındıkları dönemde malûl olup, bu malûllükleri asıl görevlerini veya işlerini yapmaya mani olmayanlar hakkında, bu hastalık veya engellilik hâlleri sebebiyle malûllük sigortasına ilişkin hükümler uygulanmaz.4041

4 üncü maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamındaki sigortalıların yazılı talepleri halinde, haklarında bu madde hü-

kümleri uygulanmaksızın malûllüklerinin mani olmadığı başka vazife veya sınıflara nakil suretiyle tayinleri yapılmak üzere istifa etmiş sayılırlar. Bunların, istifa etmiş sayıldıktan sonra dahi, bu Kanun hükümlerinin uygulanmasını isteme hakları mahfuzdur. Ancak, kurumlarında başka vazife ve sınıflara nakli mümkün olanlardan özel kanunlarına göre yükümlülük süresine tabi olanlar, bu yükümlülüklerini tamamlamadıkça veya malûliyetlerinin yeni vazifelerine de mani olduğuna dair usûlüne uygun yeniden rapor almadıkça bu haklarını kullanamazlar.

4 üncü maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamındaki sigortalılardan, vazifelerini yapamayacak derecede hastalığa uğrayanlar, hastalıkları kanunlarında tayin edilen sürelerden fazla devam etmesi halinde, hastalıklarının mahiyetlerine ve doğuş sebeplerine göre birinci fıkra uyarınca malûl veya 47 nci madde hükümlerine göre vazife malûlü sayılırlar.

4 üncü maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamındaki sigortalılardan; personel kanunlarına tabi olmayanların hastalık sebebiyle malûl sayılmalarına esas alınacak hastalık süresi hakkında kendi özel kanunları yürürlüğe girinceye kadar 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun hastalık iznine ilişkin hükümleri uygulanır. Kanunlarındaki yazılı sürelerden önce geçen hastalığı en çok bir yıl içinde nüksetmesi halinde eski ve yeni hastalık süreleri birleştirilmek suretiyle işlem yapılır.

Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usûl ve esaslar, Kurum tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

MALÛLLÜK SİGORTASINDAN SAĞLANAN HAKLAR VE YARARLANMA ŞARTLARI

MADDE 26- Malûllük sigortasından sigortalılara sağlanan hak, malûllük aylığı bağlanmasıdır.

Sigortalıya malûllük aylığı bağlanabilmesi için sigortalının;

- a) 25 inci maddeye göre malûl sayılması,
- b) (Değişik: 17/4/2008-5754/14 md.) En az on yıldan beri sigortalı bulunup, toplam olarak 1800 gün veya başka birinin sürekli bakımına muhtaç derecede malûl olan sigortalılar için ise sigortalılık süresi aranmaksızın 1800 gün malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi bildirilmiş olması,
- c) Malûliyeti nedeniyle sigortalı olarak çalıştığı işten ayrıldıktan veya işyerini kapattıktan veya devrettikten sonra Kurumdan yazılı istekte bulunması,

halinde malûllük aylığı bağlanır. Ancak, 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (b) bendine göre sigortalı sayılanların kendi sigortalılığı nedeniyle genel sağlık sigortası primi dahil, prim ve prime ilişkin her türlü borçlarının ödenmiş olması zorunludur.

MALÛLLÜK AYLIĞININ HESAPLANMASI, BAŞLANGICI, KESİLMESİ VE YENİDEN BAĞLANMASI

MADDE 27- (Değişik: 17/4/2008-5754/15 md.) Malûllük aylığı; prim gün sayısı 9000 günden az olan sigortalılar için 9000 gün üzerinden, 9000 gün ve daha fazla olanlar için ise toplam prim ödeme gün sayısı üzerinden, 29 uncu madde hükümlerine göre hesaplanır. Sigortalı başka birinin sürekli bakımına muhtaç ise tespit edilen aylık bağlama oranı 10 puan artırılır. Ancak, 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı sayılanlar için 9000 prim gün sayısı 7200 gün olarak uygulanır.

Malûllük aylığı, 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri kapsamındaki sigortalılar ile (c) bendi kapsamında sigortalı iken görevinden ayrılmış ve daha sonra başka bir sigortalılık haline tabi olarak çalışmamış olanların;

a) Malûl sayılmasına esas tutulan rapor tarihi yazılı istek tarihinden önce ise yazılı istek tarihini,

b) Malûl sayılmasına esas tutulan rapor tarihi yazılı istek tarihinden sonra ise rapor tarihini,

c) 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında çalışmakta olanların ise, malûliyetleri sebebiyle görevlerinden ayrıldıkları tarihi,

takip eden ay başından itibaren başlar.

Malûllük aylığı almakta iken bu Kanuna göre veya yabancı bir ülke mevzuatı kapsamında çalışmaya başlayanların malûllük aylıkları, çalışmaya başladıkları tarihi takip eden ödeme dönemi başında kesilir ve bu Kanuna tabi olarak çalıştıkları süre zarfında 80 inci maddeye göre belirlenen prime esas kazançları üzerinden 81 inci madde gereğince kısa ve uzun vadeli sigorta kolları ile genel sağlık sigortasına ait prim alınır. Bunlardan işten ayrılarak yeniden malûllük aylığı bağlanması için yazılı istekte bulunan ya da emekliye ayrılan veya sevkedilenlere; kontrol muayenesine tabi tutulmak ve ilk aylığına esas malûllüğünün devam ettiği anlaşılacak kaydıyla, 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında çalışıyorsa görevinden ayrıldığı tarihi, diğerlerine ise istek tarihlerini takip eden ödeme döneminden itibaren yeniden malûllük aylığı hesaplanarak bağlanır.

Bu durumdakilerden ilk bağlanan malûllük aylığına esas prim ödeme gün sayısı;

a) 9000 günün üzerinde olanların aylıkları 30 uncu maddenin üçüncü fıkrasının (a) bendi hükümleri uygulanarak hesaplanır.

b) 9000 günden az olanların aylıkları ise, eski aylığın kesildiği tarihten sonra aylıklara yapılan artışlar uygulanmak suretiyle aylığın başlangıç tarihi itibarıyla hesaplanan tutarının emeklilik öncesi ve sonrası prim ödeme gün sayısı toplamının emeklilik öncesi prim ödeme gün sayısına orantılı bölümü ile emeklilik sonrası çalışmaya ait kısmi aylığın toplamından oluşur. Emeklilik sonrası çalışmaya ait kısmi aylık, emeklilik öncesi ve sonrası prim ödeme gün sayısı toplamı ve emeklilik sonrası çalışmaya ait prime esas kazançları üzerinden bu maddenin birinci fıkrasına göre hesaplanan aylığın emeklilik sonrası prim ödeme gün sayısına orantılı bölümü kadardır. Yeni aylık, eski aylığın kesildiği tarihten sonra aylıklara yapılan artışlar uygulanmak suretiyle bulunan tutarın altında olamaz.

Yukarıdaki (a) ve (b) bentlerinde belirtilen 9000 prim gün sayısı, 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı sayılanlar için 7200 gün olarak uygulanır.

KAYNAKÇA

Akın, Levent: Sosyal Güvenlik Hukukunda Bağımlı Çalışanların Maluliyeti, Ankara 2007.

Akın, Levent: 5510 sayılı Yasa'nın Maluliyet Düzenlemelerinin Değerlendirilmesi, Sicil İş Hukuku Dergisi, Y. 2008, S. 9.

Akın, Levent: 5510 Sayılı Yasaya Göre Malullük Sigortası ve Yeni Gelişmeler, İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Derneği Yargıtay 10. Hukuk Dairesi Onursal Başkanı Coşkun Erbaş'a Armağan Semineri, Ankara 2010.

Arıcı, Kadir: Türk Sosyal Güvenlik Hukuku, Ankara 2022.

Arsılköylü, Resul/ Karaoğlan, Necip İlker: 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar & Genel Sağlık Sigortası Kanunu Şerhi, Cilt I, Ankara 2023.

Balcı, Mesut: Sosyal Güvenlik Hukuku, Ankara 2021.

Caniklioğlu, Nurşen: Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda Sakatlara Emekli-Yaşlılık Aylığı Bağlanmasına Hak Kazanma Bakımından Bir Karşılaştırma, Kamu-İş Yargıç Aydın Özkul'a Armağan, Y. 2002, C. 6, S. 4.

Caniklioğlu, Nurşen: 5510 sayılı Kanuna göre Malullük Aylığı, Sicil, Eylül 2006.

Esemen, Andaç: Sosyal Güvenlik Davaları, Ankara 2022.

Güzel, Ali/ Okur, Ali Rıza/ Caniklioğlu, Nurşen: Sosyal Güvenlik Hukuku, İstanbul 2021.

Korkusuz, M. Refik/ Uğur, Suat: Sosyal Güvenlik Hukuku, Bursa 2022.

Sözer, Ali Nazım: Türk Sosyal Sigortalar Hukuku, İstanbul 2023.

Tuncay, Can/ Ekmekçi, Ömer: Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, İstanbul 2021.

ANLATIM PLANI

I. GİRİŞ

A. Tanım

B. Tarihçesi ve Uygulanacak Kanun

C. Maluliyet Türleri

II. MALULLÜK SİGORTASINDAN SAĞLANAN HAKLAR VE YARARLANMA ŞARTLARI

A. Malullük Aylığı

1. Malul Sayılma

a. İş Sözleşmesi ve Bağımsız Çalışanlar Açısından Malullük

b. Devlet Memurları Açısından Malullük

c. Tespiti

aa. Sevk talebinde bulunmak ve yetkili hizmet sunucuları

bb. Malullüğün tespit edilmesi ve kurum sağlık kurulu kararlarının bağlayıcılığı

2. Malullüğün Çalışmaya Başladıktan Sonra Ortaya Çıkması

3. Belirli Bir Süre Sigortalı Olma ve Prim Ödeme Şartı

a. Sigortalılık Süresi

b. Prim Ödeme Şartı

4. İşten Ayrılma ve Kuruma Başvurma

B. BAŞKA İŞE NAKİL

C. BAYRAM İKRAMİYESİ

III. MALULLÜK AYLIĞININ HESAPLANMASI, BAŞLANGICI, KESİLMESİ VE YENİDEN BAĞLANMASI

A. Hesaplanması

B. Başlangıcı

C. Kesilmesi

1. Yeniden Çalışmaya Başlama

2. Kontrol Muayenesine Gitmeme

D. Yeniden Bağlanması

I. GİRİŞ

A. Tanım

Anayasanın 60. maddesine göre, “Herkes sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar.”. 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu¹, her bir sosyal riski güvence altına alan bir sosyal sigorta sistemi benimsemek yerine, sosyal tehlikeleri kendi içinde gruplandırmak suretiyle uzun ve kısa vadeli sigorta kolları adı altında düzenlenmiştir². Risk uzun bir zaman içinde ortaya çıkmakta ise bu risklere karşı sosyal güvenlik sağlayan sosyal sigorta dalları, uzun vadeli sigorta kolları olarak nitelendirilmekte ve tasnif edilmektedir³. Kanun sistematüğinde uzun vadeli sigorta kolları arasında ilk düzenlenen ise malullük sigortasıdır⁴.

Malullüğün tıpkı yaşlılık ve ölüm gibi kalıcı ve sürekli bir etki yaratmasından dolayı, sigorta kapsamında yapılan yardımlar da süreklilik taşımaktadır⁵. Malullük sigortası ile koruma altına alınmak istenen sosyal tehlike çalışma gücünü kısmen veya tamamen yitirmesi nedeniyle ekonomik durumu sarsılan sigortalıya malullük durumunun devam ettiği sürece maddi destek sağlamaktır⁶.

Malullük üzerinde çok sık anlam karmaşası yaşanan, uygulamada iş göremezlik, engellilik, sakatlık, özürllülük ve hatta hastalığın da yerine kullanıldığı bir kavramdır⁷. Arapça kökenli ve illet anlamına gelen malullük kavramı⁸, Türk Dil Kurumunda sakatlık olarak tanımlanmıştır⁹. Sosyal sigortalar açısından ise malullük, bir kişinin dıştan gelen etki veya bir kaza ya da hastalık sonucunda çalışma gücünün sürekli biçimde kısmen ya da tamamen kaybe-

¹ RG., 16.06.2006, S. 26200.

² Güzel, Ali/ Okur, Ali Rıza/ Caniklioğlu, Nurşen: Sosyal Güvenlik Hukuku, İstanbul 2021, s. 484.

³ Arıcı, Kadir: Türk Sosyal Güvenlik Hukuku, Ankara 2022, s. 317.

⁴ Bağcı, Mehmet: Maluliyet ve Vazife Maluliyeti, İstanbul 2014, s. 10.

⁵ Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 484.

⁶ Caniklioğlu, Nurşen: 5510 sayılı Kanuna göre Malullük Aylığı, Sicil, Eylül 2006, s. 145; Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 484; Tuncay/ Ekmekçi, s. 496.

⁷ Detaylı bilgi için bkz. Akın, Levent: Sosyal Güvenlik Hukukunda Bağımlı Çalışanların Maluliyeti, Ankara 2007, s. 143; Sakatlık, doğuştan ya da sonradan herhangi bir hastalık veya kaza sonucu, bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yeteneklerini Kanunda ya da Kanunun atıf yapmış olduğu Yönetmeliklerde belirtilen oranlarda kaybeden ve bu nedenle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılamada güçlük çeken kişi olarak tanımlanmıştır, bkz. Caniklioğlu, Nurşen: Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda Sakatlara Emekli-Yaşlılık Aylığı Bağlanmasına Hak Kazanma Bakımından Bir Karşılaştırma, Kamu-İş Yargıç Aydın Özkul’a Armağan, Y. 2002, C. 6, S. 4., s. 3; Bağcı, s. 7-8.

⁸ Arslanköylü, Resul/ Karaoğlu, Necip İlker: 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar & Genel Sağlık Sigortası Kanunu Şerhi, Cilt I, Ankara 2023, s. 756.

⁹ <https://sozluk.gov.tr/>, E.T. 12.01.2024.

dilmesi sonucunu doğuran sağlık bozukluğu durumudur¹⁰. Bu niteliği gereği malullük sürekli iş göremezlik hali oluşturmaktadır¹¹. Böylece bedeni ve ruhsal bakımdan ortaya çıkan yetersizliklerin yol açtığı çalışma ve meslekte kazanma gücü kaybı sonucu meydana gelen gelir azalması ya da gelirin kesilmesine karşı asgari bir gelir sağlanmaktadır¹². Bu durum erken emekliliğe benzemekle birlikte, bu kapsamda bağlanan aylık alınan primlerin karşılığını oluşturmamaktadır¹³. Esasen burada aktüeryal hesaplamalara ters bir durum meydana gelmektedir¹⁴. Nitekim malullük halinde aslında uzun vadede yardım yapmak zorunda kalınmaktadır¹⁵. Bu nedenle bazı ülkelerde malullük sigortasından yapılan yardımlar primlerden değil vergilerden finanse edilmektedir¹⁶. Üstelik bazı ülkelerde primlerle örtüşen bir hizmet vermediği için maluliyet sosyal güvenlikten çıkartılıp sosyal yardımlar kapsamına alınmıştır¹⁷.

B. Tarihçesi ve Uygulanacak Kanun

Malullük sigortası ilk kez 5417 sayılı İhtiyarlık Sigortası Kanunu¹⁸ ile pozitif düzenlemeye kavuşmuştur. Akabinde 6900 sayılı Maluliyet, İhtiyarlık ve Ölüm Sigortaları Kanunu¹⁹ ile daha geniş bir şekilde düzenlemeye kavuşturulduktan sonra 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu²⁰ içinde düzenlenmiştir. 4/1(c) kapsamındaki sigortalıların malullük sigortası 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu²¹, 4/1(b) kapsamındaki sigortalılarınki ise 1479 sayılı Bağ-Kur Kanunu²² içinde düzenlenmiştir. Tarımda kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlar açısından 2925 sayılı Tarım Bağ-Kur Kanunu, tarım işçileri açısından ise 2926 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu malullük sigortası uygulanmıştır. Nihayetinde bahsedilen farklı kanunlarda yer alan malullük sigortasına ilişkin hükümler, 5510 sayılı Kanun içinde malullük sigortası

¹⁰ Tuncay/ Ekmekçi, s. 496; Arıcı, s. 372; Akın, s. 146.

¹¹ Tuncay/ Ekmekçi, s. 496.

¹² Arıcı, s. 373.

¹³ Tuncay, Can/ Ekmekçi, Ömer: Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, İstanbul 2021, s. 495.

¹⁴ Akın, Levent: 5510 sayılı Yasa'nın Maluliyet Düzenlemelerinin Değerlendirilmesi, Sicil İş Hukuku Dergisi, Y. 2008, S. 9, s. 133.

¹⁵ Malullük sigortasının sunduğu hizmetler karşılığında aldığı primle eşleşmeyen, prim karşılığı hizmet mantığına ters düşen, aktüeryal yapıyı bozan sigorta türü olduğuna ilişkin görüşler hakkında bkz. Akın, Levent: 5510 Sayılı Yasaya Göre Malullük Sigortası ve Yeni Gelişmeler, İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Derneği Yargıtay 10. Hukuk Dairesi Onursal Başkanı Coşkun Erbaş'a Armağan Semineri, Ankara 2010, s. 36.

¹⁶ Tuncay/ Ekmekçi, s. 495.

¹⁷ Akın, 5510 sayılı Yasaya Göre Malullük Sigortası, s. 133.

¹⁸ RG., 08.06.1949, S. 7227.

¹⁹ RG., 13.02.1957, S. 9534.

²⁰ RG., 29.07.1964, S. 11766.

²¹ RG., 17.06.1949, S. 7235.

²² RG., 14.09.1971, S. 13956.

başlığı altında tek bir düzenlemeye kavuşmuştur²³. Bununla birlikte, 5510 sayılı Kanun uyarınca farklı sigortalılık statüsüne tabi çalışmış veya prim ödenmiş olması halinde sigortalıların malullük aylığı bağlanmasına ilişkin talepleri, son sigortalılık statüsüne göre sonuçlandırılır. Kurum tarafından maluliyete sevk işlemi en son sigortalılık statüsü üzerinden yapılacaktır.

5510 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra bağlanan aylıklar için 5510 sayılı Kanuna göre işlem yapılırken, 506, 1479, 2925 ve 2926 sayılı Kanunlara göre bağlanan veya hak kazanılan aylık, gelir ve diğer ödenekler ile 5434 sayılı Kanunun 1. maddesinde göre ödenmekte olan ek ödemelerin verilmesine devam edilir. Yine bu gelir ve aylıkların artırılması, azaltılması, kesilmesi veya yeniden bağlanmasında, 5510 sayılı Kanunun geçici 1. maddesinin 2. fıkrasına göre, bu Kanunla yürürlükten kaldırılan ilgili kanun hükümleri uygulanır²⁴. 5510 sayılı Kanunun yürürlük tarihinden önce malullük durumlarının tespiti için talepte bulunan ve bu 5510 sayılı Kanunun yürürlük tarihinden sonra malul olduklarına karar verilenler hakkında 506 ve 2925 sayılı Kanunlarda yer alan diğer şartları da taşımaları halinde anılan kanunlara göre malullük aylığı bağlanır. Böylece 506 sayılı Kanuna tabi sigortalılar 5 yıl sigortalılık süresi ve 1800 gün prim ödeme gün sayısına sahip olmaları halinde maluliyet aylığı alabileceklerdir. 5510 sayılı Kanunun yürürlük tarihinden sonra talepte bulunanlar yönünden 10 yıllık sigortalılık süresi ve 1800 gün prim ödeme gün sayısı aranmaktadır²⁵.

Malullük aylığı bağlandığı tarihteki yasaya göre çalışma gücünün 2/3'ünü²⁶ yitiren malul sayılmakta iken, 5510 sayılı Kanunun 25. maddesi ile maluliyet oranı % 60'a indirilmiştir. Yargıya intikal eden bir uyuşmazlıkta, davacıya çalışma gücünün 2/3'ünü kaybetmesi nedeniyle maluliyet aylığı bağlanmakla birlikte kontrol muayenesine tabi tutulmuştur. Kontrol muayenesinde ise maluliyetin 2/3'ün altında kalması nedeniyle aylığı durdurulmuştur. Bunun üzerine itiraz ve dava prosedürü üzerine son olarak yargılama aşamasında 28.01.2009 tarihli Adli Tıp Kurulu da davacının Sosyal Sigorta İşlemleri Tüzüğüne göre çalışma gücünün en az 2/3'ünü kaybetmediği sonucuna varmıştır. Bununla birlikte 01.10.2008 yürürlük tarihli 5510 sayılı Kanun ile malul sayılma şartları tekrar düzenlenmiş ve çalışma gücünün ya da iş kazası ve meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünün en az % 60'nın kaybı malullük için yeterli olduğu kabul edilmiştir. Görülmekte olan davada, 5510 sayılı Kanunun yürürlük tarihinde derdest olması ve sosyal güvenlik hukukunun kamu düzenine ilişkin olması nedeniyle, sigortalı ya da hak sahipleri lehine getirilen yasal düzenlemelerin derdest davalara da uygulanması ge-

²³ Maluliyet sigortasının tarihi gelişimi konusunda detaylı bilgi için bkz. Bağcı, s. 12-14.

²⁴ Güzel/ Okur/ Canikioğlu, s. 485.

²⁵ Balcı, 527.

²⁶ Mülga 506 sayılı, 1479 sayılı, 2925 sayılı ve 2926 sayılı Kanunlara göre 2/3 oranında çalışma gücü kaybı aranmaktaydı, Balcı, s. 525.

rektiği tartışmasız olduğundan, davacının 5510 sayılı Kanun uyarınca malul olup olmadığının saptanması gerektiği yönünde karar verilmiştir²⁷.

Maluliyet aylığı bağlanması için 5510 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden önce Kuruma başvurulduğunda malullük aylığı bağlama koşulları 506 sayılı Kanun hükümleri uyarınca belirlenmelidir. Yargıya intikal eden diğer bir uyuşmazlıkta 506 sayılı Kanun uyarınca malullüğün oluşmadığı gerekçesi ile yapılan başvurunun reddi halinde yapılan yargılamada talep tarihinden sonra 5510 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesi ve maluliyet sigortası açısından sigortalılar lehine hükümlerin olması nedeniyle, uyuşmazlığın çözümünde 5510 sayılı Kanun hükümlerinin de değerlendirilmesi gerektiği yönünde hüküm kurulmuştur²⁸. Bu husus maluliyet aylığının başlayacağı tarihi de etkilemektedir. Nitekim ilgili kararın devamında davacının maluliyet aylığına hak kazanması, 5510 sayılı Kanunla verilmiş bir hak olduğundan Kanunun yürürlük tarihi olan 01.10.2008 tarihini takip eden aybaşından maluliyet aylığının bağlanmasının da düşünülmesi gerektiği ifade edilmiştir. Eğer raporda belirtilen maluliyet başlangıç tarihi, talep tarihinden ve kanunun yürürlük tarihinden sonrasına ait ise aylığın, raporda belirtilen maluliyet başlangıç tarihini takip eden aybaşından başlatılmasının da düşünülmesi gerektiği belirtilmiştir²⁹.

C. Maluliyet Türleri

Malullük sigortasına ilişkin mevzuata bakıldığında çalışma gücü, meslekte kazanma gücü ve vazifesini yapamayacak şekilde meslekte kazanma gücü kaybı kavramlarından bahsedildiği görülmektedir. Bu kavramların tanımlarına ilişkin herhangi bir hüküm bulunmamakla birlikte kavramlar öğretide açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışma gücü kaybı, sigortalının çalışırken uğradığı bedensel ya da zihinsel zarar sonucu eskiye göre daha düşük bir gelir elde edebilmesini, iş gücü piyasasında hiçbir işi yapamamasını ifade etmektedir³⁰. Diğer bir anlatımla kişinin çalışma engeli üstlenmiş olduğu iş bakımından değil, çalışma hayatında yapabileceği herhangi bir iş bakımından değerlendirilmektedir³¹. Kayıp oranı kişilerin eğitim, meslek veya kişisel nitelikleri dikkate alınmaksızın belirlenmektedir³². Çalışma gücü kaybı, Maluliyet ve Çalış-

²⁷ Y10HD, E. 2009/9354, K. 2010/1662, T. 14.12.2010, Aslanköylü/ Karaoğlu, s. 772.

²⁸ Y10HD, E. 2010/9386, K. 2011/3728, T. 17.03.2011, Aslanköylü/ Karaoğlu, s. 770, 771.

²⁹ Y10HD, E. 2010/9386, K. 2011/3728, T. 17.03.2011, Aslanköylü/ Karaoğlu, s. 770.

³⁰ Caniklioğlu, Maluliyet Aylığı, s. 147; Tuncay/ Ekmekçi, s. 501; Akın'a göre, Türk hukuk sisteminde maluliyete esas oluşturan çalışma gücü kaybının tespitinde, kişinin gelir elde edebilirliğinden ziyade tıbbi inceleme sonucu belirlenen hareket kabiliyetindeki azalma dikkate alındığında, mevcut uygulamanın, çalışma gücü kaybı kavramının kelime anlamıyla bağdaştırılabileninin güç olması nedeniyle, tercih edilecek kavramın hareket gücü kaybı olması gerekmektedir, Akın, 5510 sayılı Yasaya Göre Malullük Sigortası, s. 136; Benzer bir tanım için bkz. Bağcı, s. 55.

³¹ Sözer, Ali Nazım: Türk Sosyal Sigortalar Hukuku, İstanbul 2023, s. 283.

³² Arıcı, s. 375.

ma Gücü Tespiti İşlemleri Yönetmeliğine³³ çerçevesinde Kurum tarafından yetkilendirilen sağlık hizmeti sunucularının raporları esas alınmak suretiyle belirlenmektedir.

Meslekte kazanma gücü kaybı, sigortalının mesleğini ya da görmekte olduğu işi yerine getirmesi için gerekli olan nitelikleri kaybettiğini, sigortalının elinden iş gelmesi, başka bir mesleği yapabilmesinin mümkün olduğunu ifade etmektedir³⁴. Meslekte kazanma gücü kaybının maluliyete yol açabilmesi için, meydana gelen kazanın bir iş kazası hastalığın da meslek hastalığı olması gerekmektedir. Kazanın ya da hastalığın ortaya çıkış nedeni belirlendikten sonra, kalıcı iş göremezliğin yürütülmekte olan iş ile ilgisi kurularak meslekte kazanma gücü kayıp oranı saptanmaktadır³⁵. İş kazası ya da meslek hastalığının birden fazla arızaya neden olması durumunda ise sadece en yüksek arıza esas alınarak işlem yapılmaktadır. Bununla birlikte sigortalı olmadan önce ya da olduktan sonra doğan bir arızadan sonra yeni etkenler ile yeni arızalar meydana gelir ise her iş göremezlik etkeni ayrı ayrı dikkat alınmaktadır³⁶. Meslekte kazanma gücü kaybı, Çalışma ve Meslekte Kazanma Gücü Kaybı Oranı Tespit İşlemleri Yönetmeliği³⁷ çerçevesinde belirlenir. Belirtildiği üzere çalışma gücü kaybı ile meslekte kazanma gücü kavramları arasındaki temel fark, maluliyete sebep olan olayın niteliğinden kaynaklanmaktadır³⁸.

Vazifesini yapamayacak şekilde meslekte kazanma gücü kavramı ise 4/1(c) sigortalıları açısından kullanılan bir kavramdır³⁹. İlgili mevzuatta bu sigortalıların çalışma gücü kaybı %60 gibi belirli bir orana bağlanmış iken, meslekte kazanma gücü kaybı oranı rakamsal olarak değil süreklilik gösteren hastalık olgusuna bağlanmaktadır⁴⁰. 5510 sayılı Kanununun 25/5. maddesine göre, “... vazifelerini yapamayacak derecede hastalığa uğrayanlar, hastalıkları kanunlarında tayin edilen sürelerden fazla devam etmesi halinde, hastalıklarının mahiyetlerine ve doğuş sebeplerine göre birinci fıkra uyarınca malul veya 47 inci madde hükümlerine göre vazife malulü sayılırlar”. Hükme göre hem adi hem de vazife malullüğü sürekli hastalığa bağlanmıştır. Hastalığın süresi ise kamu görevlilerin tabi olduğu özel kanunlarında belirtilmiştir. Özel kanunun olmaması durumunda ise kendi özel kanunları yürürlüğe girinceye kadar 657 sayılı

³³ RG., 28.09.2021, S. 31612.

³⁴ Caniklioglu, Maluliyet Aylığı, s. 147; Tuncay/ Ekmekçi, s. 501.

³⁵ Sözer, s. 284.

³⁶ Sözer, s. 285.

³⁷ RG., 11.10.2008, S. 27021.

³⁸ Akın, Bağımlı Çalışanların Maluliyeti, s. 164.

³⁹ Norm birliği amaçlayan 5510 sayılı Kanunun farklı malullük modelleri içermesi ve üstelik bunu yalnızca bir grup sigortalıya sunması, bu amaca aykırılık oluşturmakta, sigortalı başlığı altında toplanan ve Kanununun 4. maddesinde yer verilen a ve b bentlerine tabi olanlar ile c bendine tabi olanlar arasında zaten var olan farklılığın kavramsal olarak 5510 sayılı Kanuna taşındığı yönünde bkz. Akın, 5510 sayılı Yasaya Göre Malullük Sigortası, s. 136.

⁴⁰ Sözer, s. 285.

Devlet Memurları Kanununun⁴¹ hastalık iznine ilişkin hükümleri uygulanacaktır⁴². 657 sayılı Kanununun 105. maddesine göre ise, “Memura, aylık ve özlük hakları korunarak, verilecek raporda gösterilecek lüzum üzerine, kanser, verem ve akıl hastalığı gibi uzun süreli bir tedaviye ihtiyaç gösteren hastalığı hâlinde onsekiz aya kadar, diğer hastalık hâllerinde ise oniki aya kadar izin verilir...İzin süresinin sonunda, hastalığının devam ettiği resmî sağlık kurulu raporu ile tespit edilen memurun izni, birinci fıkrada belirtilen süreler kadar uzatılır, bu sürenin sonunda da iyileşemeyen memur hakkında emeklilik hükümleri uygulanır.”.

II. MALULLÜK SİGORTASINDAN SAĞLANAN HAKLAR VE YARARLANMA ŞARTLARI

A. Malullük Aylığı

1. Malul Sayılma

a. İş Sözleşmesi ve Bağımsız Çalışanlar Açısından Malullük

5510 sayılı Kanununun 25. maddesine bakıldığında 4/1(a) ve 4/1(b) sigortalıları ile 4/1(c) sigortalıları açısından iki farklı malullük durumunun belirlenmiş olduğunu görmekteyiz. 4/1(a) ve 4/1(b) sigortalıları için malullük, çalışma gücünün veya iş kazası ya da meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünün en az %60 oranında kaybedilmesi olarak kabul edilmektedir⁴³. 5510 sayılı Kanunda malullük için en az %60 oranında çalışma gücü kaybı aranıldığından, bu oranının altındaki azalmalar malullük aylığının bağlanabilmesi için yeterli kabul edilmeyecektir. Aylık bağlanabilmesi için çalışma gücü kaybının iş ile ilgili olması aranmaksızın, malullüğe yol açan neden önem arz etmeyecektir⁴⁴. Nitekim malullüğün evde televizyon izlenmesi esnasında ya da yolda yürürken bir arabanın çarpması sonucunda oluşması önemli değildir. Bunun yanı sıra sigortalının kusurlu olup olmaması da önemli değildir. 506 sayılı Kanunda malullüğün iki farklı şekilde ortaya çıkabileceği kabul edilmiş olup, bunlardan biri % 60 oranında çalışma gücünün kaybedilmesidir.

Çalışma gücünün en az % 60 oranında yitirildiğinin Kurumca yetkilendirilen sağlık hizmeti sunucularının sağlık kurullarınca usulüne uygun düzenlenecek raporlar ve tıbbi belgelerin incelenmesi sonucu Kurum Sağlık Kurulunca tespit edilir. Sigortalıların çalışma gücü kayıp oranları Maluliyet ve Çalışma Gücü Tespiti İşlemleri Yönetmeliğine⁴⁵ göre belirlenirken, meslekte kazanma

⁴¹ RG., 23.07.1965, S. 12056.

⁴² Sözer, s. 286.

⁴³ Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 486; Tuncay/ Ekmekçi, s. 497; Arıcı, s. 375; Balcı, Mesut: Sosyal Güvenlik Hukuku, Ankara 2021, s. 525.

⁴⁴ Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 486; Sözer, s. 283; Aslanköylü/ Karaoğlu, s. 757.

⁴⁵ RG., 28.09.2021, S. 31612.

gücü kayıp oranı Çalışma Gücü ve Meslekte Kazanma Gücü Kaybı Oranı Tespit İşlemleri Yönetmeliğine⁴⁶ göre belirlenmeye devam edecektir⁴⁷.

Maluliyet Tespit İşlemleri Yönetmeliğinin 1 numaralı ekinde malullüğe esas durumlar düzenlenmiştir. Kurumca yetkilendirilen sağlık hizmeti sunucuları listedeki durumlardan herhangi birini belirlediğinde sigortalının % 60 oranında malul olduğu sonucuna varılmaktadır. Tek bir sigorta olayı sonucu kişide birden fazla malullüğün doğması durumunda ise, çalışma gücünün en az % 60'ını kaybedip kaybetmediğine dair değerlendirmede en ağır sekel bulgu esas alınacaktır⁴⁸.

Çalışma gücü ya da meslekte kazanma gücünün yitirildiğinin kesin olarak belirlenebilmesi için tedavi sürecinin tamamlanmış olması gerekir. Gerekli tüm tedavilerin uygulanmasına rağmen sigortalıda oluşan kayıp giderilememişse ise artık maluliyet oranının kesin olarak saptanmasına geçilir⁴⁹. Uygulamada sigortalılara verilen raporlara "kontrolü gerekir" kaydının düşüldüğü görülmekte, uyumsuzluk çıktığı takdirde mahkemece kontrol kaydı bulunan rapor kesinleştirilmeden hüküm verilememektedir⁵⁰.

Bu oranlar tespit edilirken Yönetmelik ekinde yer alan liste esas alınmıştır. Listede çalışma gücünü kaybettiren durumlar vücutta ortaya çıktıkları bölgeye göre on üç grupta toplanmış olup, yönetmeliğin 9/4. maddesine göre listede belirtilen hastalıklardan birden fazlasının mevcut olması halinde sigortalının çalışma gücünü en az %60'ını kaybedip kaybetmediğine dair değerlendirmede en ağır sekel bulgu dikkate alınır ve Balthazard Formülü⁵¹ uygulanmaz. Ancak, birden fazla hastalığın bir arada olduğu ve tedaviye rağmen çalışma olanağı vermediğine Kurum sağlık kurulunca karar verilenler malul sayılır.

Malullüğün iş kazası ve meslek hastalığından kaynaklanması ve meslekte kazanma gücünün en az % 60 oranında kaybedilmesi ise malullüğe yol açan ikinci nedendir⁵². Bir olayın iş kazası ve meslek hastalığı sayılabilmesi için 5510 sayılı Kanunun 13 ila 14. maddelerinde yer alan şartları taşıması ve

⁴⁶ RG., 11.10.2008, S. 27021.

⁴⁷ Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 487.

⁴⁸ Sözer, s. 283.

⁴⁹ Aslanköylü/ Karaoğlu, s. 757.

⁵⁰ Aslanköylü/ Karaoğlu, s. 757.

⁵¹ İş gücü kaybına neden olan birden fazla sakatlığın/hastalığın bulunması halinde tüm vücuttaki fonksiyon kaybı oranını bulmak için kullanılan hesaplama yöntemidir. Hesaplama en fazla fonksiyon kaybına neden olan arızanın vücut fonksiyon kaybı oranı esas alınarak yapılır, Tuncay/ Ekmekçi, s. 499-500.

⁵² 506 sayılı Kanun döneminde iş kazası ve meslek hastalığı sonucu usulüne uygun sağlık kurulu raporları ve dayanağı tıbbi belgelerin incelenmesi sonucu çalışma gücünün en az 2/3 ünü yitirdiği tespit edilen sigortalı malul sayılmıştır. Ayrıca gördüğü tedavi sonrasında çalışma gücünün en az 2/3 ünü yitirdiğini ispatlayabilen sigortalılar da aynı imkândan faydalanmış ve malul kabul edilmiştir.

meslek hastalıkları için meslek hastalığı listesinde yer alması gerekmektedir. Liste dışında yer alan bir hastalığın meslek hastalığı olarak kabul edilebilmesi için 14/son. maddesi uyarınca Sosyal Sigorta Yüksek Sağlık Kurulunca karara bağlanması gerekmektedir. Meslekte kazanma gücünün en az %60 oranında yitirilmesine rağmen bu durum iş kazası ve meslek hastalığı dışında bir nedenden kaynaklanmış ve çalışma gücü kaybının da en az %60 oranında kaybı söz konusu değilse, malullük durumundan bahsetmek mümkün olmayacaktır⁵³. Yönetmelik uyarınca 4/1(a) ve 4/1(b) kapsamındaki sigortalıların meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücü kaybı oranlarının tespitinde esas alınacak sağlık kurulu raporlarını, Sağlık Bakanlığı meslek hastalığı hastaneleri ile eğitim ve araştırma hastaneleri ve devlet hastaneleri düzenlemeye yetkilidir. Yönetmelik ekinde yer alan cetvele bakıldığında, meslekte kazanma gücü kayıp oranının tespitinde, iş kazası ve meslek hastalığının türü, çalışılan işkolu ve işyeri ile sigortalının yaşının etkili olduğu görülmektedir.

b. Devlet Memurları Açısından Malullük

5510 sayılı Kanununun 25. maddesine bakıldığında 4/1(a) ve 4/1(b) sigortalılarıyla 4/1(c) sigortalıları açısından iki farklı malullük durumunun belirlenmiş olduğunu ifade etmiş idik. 4/1(c) kapsamındaki sigortalılar açısından ya çalışma gücünü % 60 oranında kaybetmiş olmaları ya da vazifelerini yapamayacak şekilde meslekte kazanma gücünü kaybetmiş olmaları malul sayılabilmek için aranmaktadır⁵⁴. 4/1(c) kapsamında sigortalı olan devlet memurları çalışma güçlerini en az % 60 oranında kaybetmeleri hali ile vazifelerini yapamayacak derece meslekte kazanma gücü kaybı halinde, 5510 sayılı Kanunun 25. maddesi uyarınca malul olarak kabul edileceklerdir. Çalışma gücünün en az % 60 kaybının tespitinde Çalışma Gücü ve Meslekte Kazanma Gücü Kaybı Oranı Tespit İşlemleri Yönetmeliğinin ekinde yer alan liste uygulanacaktır. Dikkat edileceği üzere vazifelerini yapamayacak derecede meslekte kazanma gücünü kaybetmeleri halinde %60 gibi bir oranın aranması söz konusu olmayacaktır. Hastalığı sonucu vazifelerini yapmayacak duruma düşenler ise, hastalıklarının mahiyetine ve doğuş sebebine göre malul ya da vazife malulü sayılacaklardır. Diğer bir ifade ile %60'ın altında maluliyet oranı olmasına rağmen vazifesini yapamayacak derecede meslekte kazanma gücünü kaybetmiş iseler malul sayılacaklardır. Ayrıca ifa edilen kamu görevinin özelliğine göre kabul edilmiş olan düzenlemelerin de esas alınması gerekmektedir⁵⁵. Bu çerçevede Türk Silahlı Kuvvetleri bünyesinde çalışan askeri ve sivil personel ile askerlik görevi ve yükümlülükleri için "Türk Silahlı Kuvvetleri, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı Sağlık Yeteneği Yönetmeliği"⁵⁶, İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde çalışan

⁵³ Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 490.

⁵⁴ Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 486; Tuncay/ Ekmekçi, s. 497; Arıcı, s. 375; Balcı, s. 525.

⁵⁵ Sözer, s. 284.

⁵⁶ RG., 11.11.2016, S. 29885.

personel için “Emniyet Teşkilatı Sağlık Şartları Yönetmeliği⁵⁷”, Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun kapsamında çalışan koruma görevlileri için “Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik⁵⁸” olmak üzere farklı yönetmeliklerin esas alınması gerekmektedir. Buna göre, personel kanunlarına tabi olanların hastalıklarının kanunlarında belirtilen sürelerden fazla sürdüğü, tabi olmayanların ise hastalık sebebiyle malul sayılmalarına esas alınacak hastalık süreleri hakkında kendi özel kanunları yürürlüğe girinceye kadar 657 sayılı DMK’nun hastalık iznine ilişkin hükümleri uygulanmak suretiyle bu süreleri doldurdıkları sağlık hizmeti sunucularının sağlık kurullarınca düzenlenecek raporlar ve dayanağı tıbbi belgelerin incelenmesi sonucu Kurum Sağlık Kurulunca tespit edilen sigortalıları malul sayılırlar. Öğretide, 5510 sayılı Kanunda yer almayan bu olanağın yönetmelikle ve sadece 4/1(c) kapsamındaki sigortalılar açısından getirilmiş olması haklı olarak eleştirilmektedir⁵⁹.

c. Tespiti

(1) Sevk talebinde bulunmak ve yetkili hizmet sunucuları

Malullük sigortasından faydalanmak isteyen sigortalının, aylık talebine esas olmak üzere ikametgâh bölgesinde bulunan SGK İl Müdürlüğüne başvurup yetkili sağlık kurumuna sevk alması gerekmektedir⁶⁰. Talebin 5510 sayılı Kanununun 25/1. maddesinde yer alan “*Sigortalının veya işverenin talebi üzerine*” ifadesinden dolayı sadece işçi tarafından değil işveren tarafından da yapılabilmesi mümkündür⁶¹. Ancak bu durum işçilerin resen emekli edilmesini anlamına gelmeyip, bunun için ayrıca işçinin talebinin olması gerekmektedir. İşverenin talebi olsa olsa sadece işçinin iş görme borcunu ifa edememesi nedeniyle, iş sözleşmesinin feshi hakkı tanınması sonucunu doğurabilir⁶².

Sigortalının talebini son defa çalışmasının geçtiği ildeki Kurum ünitesine yöneltmesi gerekmektedir. İkametgâhının farklı bir ilde bulunması halinde sevk başvurusu son çalıştığı ilde bulunan Kuruma yapılıp, sevk işlemi ise ikametgâhının bulunduğu ildeki hastanelere yapılacaktır⁶³. Malullük sigortasından yararlanmak için il müdürlüğüne müracaat eden sigortalıların ilk olarak aylık bağlanması için gerekli şartları taşıyıp taşımadığına bakılmaktadır. Bununla birlikte sevk işlemi yapılırken sigortalılık süresine değil, 1800 gün

⁵⁷ RG., 03.01.2018, S. 30290.

⁵⁸ RG., 07.10.2004, S. 25606.

⁵⁹ Tuncay/ Ekmekçi, s. 497.

⁶⁰ Sözer, s. 289.

⁶¹ Tuncay/ Ekmekçi, s. 498; Elma, Ramazan: Örnekler ve Uygulamalarla Sosyal Güvenlik Hukuku, Ankara 2022, s. 305.

⁶² Sözer, s. 289.

⁶³ Elma, s. 313.

prim ödeme koşuluna bakılmaktadır. 1800 gün prim ödeme koşulu sağlama-ları halinde sevk işlemleri yapılmaktadır⁶⁴.

Nitekim SSİY 50. maddesine göre, "...Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamındaki sigortalılar hariç, malullük, yaşlılık ve ölüm sigorta-ları prim ödeme gün sayısı 1800 günden az olan sigortalıların sevkleri yapılmaz...". Aylık bağlanması için gerekli şartları taşıyanlar Kurum tarafından ikamet ettikleri ildeki sağlık bakanlığına bağlı Eğitim ve Araştırma Hastaneleri ile Devlet Üniversite Hastanelerinden herhangi birine, bunların bulunmama-sı halinde ise il merkezlerinde bulunan sağlık kurulu raporu düzenlemeye yetkili Sağlık bakanlığına bağlı Devlet Hastanelerine sevk edilir⁶⁵. Bununla birlikte belgelemek kaydıyla sigortalıların hastalıklarından dolayı takip ve tedavi yaptıkları yerler Sağlık Bakanlığı Eğitim ve Araştırma Hastaneleri ve Devlet Üniversite Hastanelerinden biri ise öncelikle bu hastanelere sevk yapılır⁶⁶. Belirtmek gerekir ki sigortalının sevk talebinde bulunduğu tarihte sigortalılığını sonlandırması şartı aranmamaktadır⁶⁷.

İlgili raporu düzenlemeye yetkili sağlık hizmeti sunucuları Kanun ve yönet-meliklerde belirlenmiş olup, bunlar dışındaki resmi ya da özel hastaneler-den alınacak raporlar ile malullük işlemleri yürütülemez⁶⁸. Yönetmeliğin 5. maddesine göre yetkili sağlık hizmeti sunucuları, Sağlık Bakanlığı eğitim ve araştırma hastaneleri, devlet üniversitesi hastaneleri ile sigortalıların ika-met ettikleri illerde belirtilen bu hastanelerin bulunmaması halinde Sağlık bakanlığının tam teşekküllü hastaneleri yetkilidir. Ayrıca maluliyet aylığı taleplerinin hızlı bir şekilde sonuçlandırılabilmesi için dokuz ilde bölge sağ-lık kurulları oluşturulmuştur⁶⁹. 4/1(a) ve 4/1(b) kapsamındaki sigortalıların meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücü kayıp oranını belirlemeye ise Ankara, İstanbul veya Zonguldak'ta bulunan Sağlık Bakanlığı meslek has-talıkları hastaneleri ile Kurumca belirlenecek üniversite hastanelerinin sağ-lık kurulları yetkilidir.

(2) Malullüğün tespit edilmesi ve kurum sağlık kurulu kararlarının bağlayıcılığı

Çalışma gücü veya iş kazası ve meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünün en az % 60 oranında yitirildiğinin, 25/1. maddesi uyarınca Kurum-ca yetkilendirilen sağlık hizmeti sunucularının sağlık kurulunca usulüne uy-gun raporlar ve dayanağı tıbbi belgelerin incelenmesi sonucu Kurum Sağlık Kurulunca tespit edilmesi gerekmektedir. SSİY 51. maddesine göre, "...a) Si-gortalının ilk işe giriş tarihini gösterir belgenin, b) Kurumca yetkilendirilen sağlık

⁶⁴ Elma, s. 312.

⁶⁵ Elma, s. 304.

⁶⁶ Elma, s. 304.

⁶⁷ Elma, s. 311.

⁶⁸ Canikioğlu, Malullük Sigortası, s. 150; Tuncay/ Ekmekçi, s. 499.

⁶⁹ Tuncay/ Ekmekçi, s. 499.

hizmeti sunucularının sağlık kurullarınca usulüne uygun düzenlenecek raporlar ve dayanağı tıbbî belgelerin, c) Varsa ilk defa sigortalı olarak çalışmaya başladığı tarihteki sağlık durumunu gösteren raporun, ç) Erkek sigortalıların askerliğe başlangıç ve terhis tarihlerini gösteren askerlik süresine ait belgenin varsa askerliğe elverişli olmadığına dair belgenin, d) Varsa sigortalının malûliyetine sebep olduğu ileri sürülen hastalığı ile ilgili daha önce başvurulmuş sağlık hizmeti sunucularından temin edilecek rapor, tıbbî belge ve epikrizlerin, e) Sigortalı hakkında daha önce Sosyal Sigorta Yüksek Sağlık Kurulu veya Kurum Sağlık Kurulunca verilmiş bir karar mevcut ise, bu kararın bir örneği ile dayanağı rapor ve tıbbî belgelerin, Kurum Sağlık Kurulunca incelenmesi sonucu...” tespit yapılmaktadır. 4/1(a) ve 4/1(b) bentleri kapsamındaki sigortalılardan geçirdiği iş kazası veya tutulduğu meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünün en az %60'ını kaybettiği Kurum Sağlık Kurulunca tespit edilenlere malûllük aylığı bağlanması için yeni bir sağlık kurulu raporu istenmez. Kurum Sağlık Kurulu, raporlarının usul ve esaslarını, raporları vermeye yetkili sağlık hizmeti sunucularının taşınması gereken kriterleri belirlemeye, usulüne uygun olmayan sağlık kurulu raporu ve dayanağı tıbbî belgeleri düzenleyen sağlık hizmeti sunucusuna iade ederek belirlenen bilgileri içerecek şekilde yeniden düzenlenmesini istemeye Kanununun 95/1. maddesi uyarınca yetkilidir⁷⁰. Yine ilgili maddenin 3. fıkrası uyarınca çıkarılan yönetmelikler uyarınca, Kurum tarafından usulüne uygun düzenlemediği tespit edilen sağlık kurulu raporunu Yönetmeliğe göre yeniden düzenlemek üzere ilgili sağlık hizmeti sunucusuna iade edebileceği ve Kurum Sağlık Kurulunca ek bilgi, belge ya da yeniden muayenesiyle düzenlenecek rapor/sağlık kurulu raporu isteyebileceği düzenlenmiştir.

Malûllük durumunu gösteren sağlık kurulu raporu alınmadan doğrudan malûllük aylığı bağlanması talebinde bulunan sigortalılardan, varsa talep tarihinden önceki 6 ay içerisinde Kurumca yetkilendirilmiş hastanelerce düzenlenmiş durum bildirir sağlık kurulu raporu kabul edilir, yoksa Kurumca yetkilendirilen sağlık hizmeti sunucusuna sevk edilerek, malûllük durumunun tespitine esas sağlık kurulu raporunun temini yoluna gidilir.

Belirtilmiş olduğu üzere, yetkili hastanelerce verilen sağlık kurulu raporları tek başına yeterli olmayıp, malullük kararının Kurum Sağlık Kurulunca alınması gerekmektedir⁷¹. Kurulun kararı Kurum için bağlayıcı olmakla birlikte, sigortalı sonucu lehine görmediği takdirde raporlara karşı 95. madde uyarınca ilk olarak Ankara'da bulunan Yüksek Sağlık Kuruluna itiraz edebilir, akabinde iş mahkemelerine başvurabilmektedir⁷². Yüksek Sağlık Kurulu kararlarının da bağlayıcılığı sadece Kurum açısından dır⁷³. Bununla birlikte Yüksek Sağlık Kurulu tarafından başvurusu reddedilenler 4/1(a) ve 4/1(b) sigortalıları ile

⁷⁰ Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 494.

⁷¹ Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 495; Tuncay/ Ekmekçi, s. 500; Sözer, s. 290; Aslanköylü/ Karaoğlan, s. 757.

⁷² Sözer, s. 290; Elma, s. 305; Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 495; Tuncay/ Ekmekçi, s. 500.

⁷³ Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 496; Aslanköylü/ Karaoğlan, s. 758.

bunların bakmakla yükümlü oldukları veya hak sahibi çocukları, hastalıklarında artma veya yeni bir hastalığın ilave olduğunu sağlık hizmet sunucularından aldıkları herhangi bir tıbbi belge ile kanıtlayarak Kuruma başvurmaları durumunda yeniden sağlık hizmeti sunucularına sevkleri yapılacaktır⁷⁴. Önce Yüksek Sağlık Kuruluna başvurmak yerine doğrudan iş mahkemesinde dava açılması halinde, usul ekonomisi uyarınca dava reddedilmeyip mahkeme resen Yüksek Sağlık Kurulundan rapor istemekte⁷⁵; sigortalının bu rapora da itiraz etmesi durumunda ise Tıp Fakültesi Kürsü Konseyi ya da Fakülte Sağlık Kurullarından hatta gerekiyorsa Adli Tıp Meclisinden rapor alınması gerektiği yargı kararları ile kabul edilmiştir. Yüksek Sağlık Kurulu ile Adli Tıp Kurumu İhtisas Dairesi raporları arasında fark olması ihtimalinde ise çelişkinin giderilmesi amacıyla Adli Tıp Genel Kurulundan rapor alınmak suretiyle karar verilmesi gerekmektedir⁷⁶. Konuya ilişkin yargıya intikal eden bir uyuşmazlıkta, yetkili sağlık hizmeti sunucusu tarafından verilen raporun Kurum Sağlık Kurulu tarafından maluliyet oranının en az % 60 olmaması nedeniyle reddedilmesi üzerine açılan dava üzerine Yüksek Sağlık Kurulu da aynı yönde karar vermiş, söz konusu karara itiraz edilmesi üzerine yetkili sağlık hizmeti sunucu ile Yüksek Sağlık Kurulu kararı arasında bir çelişkinin olmaması nedeniyle dava reddedilmiştir. Halbuki ilgili mevzuat gereği itirazın bulunması durumunda Adli Tıp Kurumundan rapor alınması, Adli Tıp Kurumu raporu ile Yüksek Sağlık Kurulu raporu arasında çelişkinin bulunması halinde ise üniversitelerinin tıp fakültelerinden konuya ilişkin uzmanlardan oluşan bir kuruldan alınacak rapora başvurulmak suretiyle çelişkinin giderilerek karar verilmesi gerekmektedir. Nitekim bu usul izlenmeden karar verildiği gerekçesi yerel mahkemenin kararı bozulmuştur⁷⁷.

Mahkeme dava esnasında Adli Tıp Kurulundan, itiraz halinde ise Tıp Fakülteleri Konseyinden veya Adli Tıp Genel Kurulundan 01.01.2018 tarihinden

⁷⁴ Elma, s. 305.

⁷⁵ Yargıtaya göre, “İş Mahkemeleri Kanununun 7/3. Maddesinde öngörülen Kuruma başvuru dava şartı, tamamlanabilir nitelikte dava şartıdır. Kuruma başvurmaksızın maluliyet tespiti davası açılması halinde mahkemece bu nedenle davanın usulden reddedilmemesi gerekecek olup davacıya başvuru şartını yerine getirmesi için kesin süre verilmesi gerekmektedir”, YHGK, E. 2017/10-2695, K. 2020/587, T. 15.09.2020, Esem, Andaç: Sosyal Güvenlik Davaları, Ankara 2022, s. 322.

⁷⁶ Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 495; Sözer, s. 291; Konuya ilişkin yargıya intikal eden bir olayda, “...Sosyal Sigorta Yüksek Sağlık Kurulu ile Adli Tıp Kurumu 3. İhtisas Kurulu raporları arasında açık çelişki bulunduğundan, belirtilen usul çerçevesinde Tıp Fakültelerinin ilgilianabilim dah uzmanlarından oluşturulan kurullardan rapor alınarak çelişki giderilmelidir...”, Y10HD, E. 4904, K. 9628, T. 29.06.2010, Aslanköylü/ Karaoğlan, s. 773; benzer yöndeki bir diğer karar, “...kural olarak Sosyal Sigorta Yüksek Sağlık Kurulunca verilen karar Sosyal Güvenlik Kurumunu bağlayıcı nitelikte ise de diğer ilgililer yönünden bir bağlayıcılığı olmadığından inceleme Adli Tıp Kurumu giderek Adli Tıp Genel Kurulu aracılığıyla yaptırılmadır. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulunun 28.06.1976 günlü ve 1976/6-4 sayılı kararı da bu yöndedir...”, Y21HD, E. 2015/4298, K. 2016/117, T. 18.01.2016, balcı, s. 547.

⁷⁷ Y10HD, E. 8538, K. 10427, T. 07.07.2011 T, Aslanköylü/ Karaoğlan, s. 767.

itibaren de Adli Tıp Genel Kurulu yerine 6754 sayılı Kanununun 26. maddesi ile Adli Tıp Kurumu Kanununun 6. maddesinde yapılan değişikliğe göre Adli Tıp İkinci Üst Kurulundan rapor olarak sonuca gitmesi gerekmektedir. Nitekim konuya yönelik bir yargı kararında, "...ATK İkinci İhtisas Üst Kurulundan davacının gözündeki arızası ve psikiyatrik rahatsızlığı dahil olmak üzere tüm rahatsızlıklarının dikkate alındığı davacının %60 maluliyet oranı üzerinden 11.10.2008 tarihli Çalışma Gücü ve Meslekte Kazanma Gücü Kaybı Oranı Tespit İşlemleri Yönetmeliği ile 03.08.2013 tarih ve 28727 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Maluliyet Tespiti İşlemleri Yönetmeliğine göre malul olup olmadığı hususunda ek rapor almak ve sonucuna göre bir karar vermek gerekir."⁷⁸ Maluliyet Tespit İşlemleri Yönetmeliği, 28.09.2021 tarih ve 31612 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren "Maluliyet ve Çalışma Gücü Kaybı Tespiti İşlemleri Yönetmeliği" ile yürürlükten kaldırılmıştır. 28.09.2021 tarihi ve sonrasında müracaat eden sigortalılar, çocukları, hak sahipleri için yeni yönetmelik hükümlerine göre işlem yapılacak; 28.09.2021 tarihinden önce talepte bulunanların ki ise yürürlükten kaldırılan eski yönetmelik hükümleri uygulanacaktır⁷⁹.

Sağlık Kurulu raporlarına itiraz hakkı sadece sigortalıya değil aynı zamanda işverene de aittir⁸⁰. Uygulamada sıklıkla işveren aleyhine açılan tazminat davalarında işverenler tarafından maluliyet oranına itiraz edilmekte ve mahkemeler tarafından işverene maluliyet oranının tespiti davası açmak üzere süre verilmektedir. İşverenin açacağı bu tespit davasının tazminat davasına doğrudan etkisi gözetilerek bu tespit davası bekletici mesele yapılmalıdır. Bununla birlikte ortada Kurum tarafından çıkarılan somut bir uyuşmazlık olduğundan işverenin dava açmadan önce Kuruma başvuru zorunluluğu bulunmamaktadır⁸¹. Ayrıca Yargıtay, sigortalının iş kazası sonucu malul kaldığını ileri sürerek kendisine aylık bağlanmasını talep ettiği bir davada işverene de husumetin yöneltilmesi gerektiği belirtmiştir.

Belirtmek gerekir ki maluliyetin belirlendiği tarih ile meydana geldiği tarih çoğu zaman birbirinden farklıdır. Diğer bir ifade ile rapor tarihi ile maluli-

⁷⁸ Y21HD, 4703/2018 E., 4954/2019 K., 10.09.2019 T., Balcı, s. 529.

⁷⁹ Elma, s. 302; konuya ilişkin yargıya intikal eden bir olayda şu yönde karar verilmiştir, "...bu durumda Mahkemece, davacının Adli Tıp Genel Kuruluna yeniden sevkini sağlanarak, davacıdaki hastalık ve arazaların başvuru tarihinden, 01.10.2008 tarihine kadar Sosyal Sigorta Sağlık İşlemleri Tüzüğü çerçevesinde ve 2/3 oranında bedeni çalışma gücünün kaybının varlığı araştırılarak, 01.10.2008-31.08.2013 tarihleri arası için Çalışma Gücü ve Meslekte Kazanma Gücü Kaybı Oranı Tespit İşlemleri Yönetmeliği hükümleri çerçevesinde; 01.09.2013 tarihi sonrası için Maluliyet Tespiti İşlemleri Yönetmeliği çerçevesinde malul sayılmayı gerektirecek derecede bulunup bulunmadığı, malul ise malullük halinin hangi tarihte oluştuğuna dair rapor alınmalı ve sonucuna göre karar verilmelidir...", Y10HD, E. 2016/11546, K. 2016/14582, T. 06.12.2016, Balcı, s. 546.

⁸⁰ Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 496.

⁸¹ Andaç, s. 325.

yetin meydana geldiği tarih, aynı tarih olmayabilir. Bu nedenle alınacak raporlarda maluliyetin oluştuğu tarihin mutlaka belirlenmesi gerekmektedir⁸².

2. Malullüğün Çalışmaya Başladıktan Sonra Ortaya Çıkması

Malullük aylığının bağlanabilmesi için malullük durumunun çalışmaya başladıktan sonra ortaya çıkması gerekmektedir⁸³. Bununla birlikte sigortalı çalışmaya başladığı tarihte malul sayılmasını gerektirmeyecek oranda çalışma gücü ya da meslekte kazanması gücü kaybı söz konusuysen, sigortalı olduktan sonra bu kayıp en az %60 oranına ulaştıysa ya da 4/1(c) maddesi kapsamındaki sigortalılar açısından vazifesini yapamayacak duruma geldiyse kendisine yine malullük sigortası yardımları yapılacaktır⁸⁴. Nitekim yargı kararları da bu yöndedir. Ayrıca, Maluliyet ve Çalışma Gücü Kaybı Tespiti İşlemleri Yönetmeliğinin 5. maddesine göre, maluliyet durumunun çalışmaya başlamadan önce mevcut olmasına rağmen daha sonra ortaya çıkan farklı bir hastalık nedeniyle çalışma gücünü ağır bir şekilde kaybettiği belgelenenler de malul sayılırlar⁸⁵.

Kanunun malullük durumunun ilk defa sigortalı olarak çalışmaya başladıktan sonra ortaya çıkmasını araması neticesinde “*ilk defa sigortalı olarak çalışma*” ile ne anlaşılması gerektiğinin ortaya konulması ihtiyacını doğurmuştur. İlk defa sigortalı olarak çalışma ile ifade edilmek istenen sadece 5510 sayılı Kanun uyarınca çalışmaya başlama değildir. 5510 sayılı Kanunun 38/1. maddesine göre, “*Malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarının uygulanmasında dikkate alınacak sigortalılık süresinin başlangıcı; sigortalının, mülga 2/6/1949 tarihli ve 5417 sayılı İhtiyarlık Sigortası Kanununa, mülga 4/2/1957 tarihli ve 6900 sayılı Maluliyet, İhtiyarlık ve Ölüm Sigortaları Hakkında Kanuna, 17/7/1964 tarihli ve 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununa, 2/9/1971 tarihli ve 1479 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanununa, 17/10/1983 tarihli ve 2925 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanununa,*

⁸² Aslanköylü/ Karaoğlan, s. 758.

⁸³ Mülga 506 sayılı Kanunun 4958 sayılı Kanun ile 53/B. maddesinde yapılan değişikliğe göre, “...*Sigortalı olarak ilk defa çalışmaya başladığı tarihte, malul sayılmayı gerektirecek derecede hastalık ve arızaların bulunduğu önceden veya sonradan tespit edilen sigortalılar bu hastalık veya arızaları nedeni ile malullük sigortası yardımlarından yararlanamazlar.*”; Bu düzenleme, gerçekleşip gerçekleşmeyeceği belli olmayan bir riske karşı kişilerin güvence altına alınması ilkesine dayanan sigorta tekniğine uygundur. Esasen zaten gerçekleşmiş bir tehlikeye karşı kişilerin sigorta edilmeleri düşünülemez. Bu nedenle anılan durumdaki kişilere malullük sigortasından aylık bağlanmaz, Caniklioğlu, Emeklilik-Yaşlılık Aylığı Bağlanmasına Hak Kazanma Bakımından bir Karşılaştırma, s. 9; Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 486.

⁸⁴ Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 492.

⁸⁵ Tuncay/ Ekmekçi, s. 500; Yönetmelik hükmünün Kanuna uygunluğunun tartışmaya açık olduğunu belirtmekle birlikte, sonradan gelişen ve % 60 oranını geçen bir çalışma gücü kayıp oranının önceki çalışma gücü kaybından ayrılarak maluliyete tek başına değerlendirilmeye alınmasının isabetli olduğu yönünde bkz. Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 492; Aslanköylü/ Karaoğlan, s. 7578.

bu Kanunla mülga 17/10/1983 tarihli ve 2926 sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanununa ve 8/6/1949 tarihli ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununa, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun geçici 20 nci maddesi kapsamındaki sandıklara veya bu Kanuna tâbi olarak malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına tabi olarak ilk defa kapsama girdiği tarih olarak kabul edilir.” 2829 sayılı Kanunun 6. maddesine göre de hangi sosyal güvenlik kurulunda olursa olsun ilk defa çalışılan tarih, sigortalılık süresinin başlangıcı sayılacaktır. Ayrıca Kurumun 2011/9 sayılı Genelgesine göre, ülkemizin imzalamış olduğu sosyal güvenlik sözleşmelerine göre, “Kurumumuzca sigortalıların aylık talepleri incelenirken sözleşmeli ülkede geçen çalışma Türkiye’deki çalışmadan önce başlamışsa bu tarih, ülkemizde de ilk işe giriş tarihi olarak kabul edilmektedir.” Bunun yanı sıra, 3201 sayılı Yurt Dışında Bulunan Türk Vatandaşlarının Yurt Dışında Geçen Sürelerinin Sosyal Güvenlikleri Bakımından Değerlendirilmesi Hakkında Kanuna⁸⁶ göre borçlanma yapanlardan Türkiye’de çalışması bulunmayanların sigortalılık süresinin başlangıç tarihi ise borcun en son ödendiği tarihten, borçlanılan toplam gün sayısı kadar geriye götürülerek belirlenmekte ve sosyal güvenlik sözleşmesi yapılmış ülkelerdeki hizmetlerini borçlanılanlar için ise sözleşme yapılan ülkede ilk defa çalışmaya başladıkları tarih, ülkemizde ilk işe giriş tarihi olarak dikkate alınmamaktadır. Bu nedenle, Kurum sağlık kurullarınca sigortalının 5510 sayılı Kanunun 25. maddesine göre ilk defa çalışmaya başladığı tarihte malullük durumu incelenirken;

1- Sosyal güvenlik sözleşmelerine göre aylık taleplerinde sözleşmeli ülkedeki çalışmaya başlanılan tarih Türkiye’deki çalışmadan önce ise, sözleşmeli ülkedeki çalışmaya başlanılan,

2- 3201 sayılı Kanuna

göre borçlanma yapanlardan;

a) Türkiye’de çalışması bulunmayanların sigortalılık süresinin başlangıç tarihi borcun en son ödendiği tarihten, borçlanılan toplam gün sayısı kadar geriye götürülerek belirlenen,

b) Türkiye’de çalışması bulunanlardan Türkiye’deki sigortalılığın başlangıç tarihinden önceki süreler borçlanılmış ise sigortalılığın başlangıç tarihi, borçlanılan gün sayısı kadar geriye götürülerek bulunan, tarih, ülkemizde de ilk işe giriş tarihi olarak kabul edilecektir.

Kurum Sağlık Kurullarına maluliyete ilişkin raporlar ve dayanağı tıbbi belgeler gönderilirken tespit edilen bu tarih de 30/04/2009 tarihli ve 2009/67 sayılı Genelgenin ekinde yer alan (EK-4) belgeye ilk işe giriş tarihi olarak kaydedilecektir. Diğer taraftan, eskiden olduğu gibi sözleşmeye göre aylık taleplerine ait raporlar Genel Sağlık Sigortası Genel Müdürlüğüne (Maluliyet ve Sağlık Kurulları Daire Başkanlığı), 3201 sayılı Kanuna göre borçlanma yapan-

⁸⁶ RG., 22.05.1985, S. 18761.

lara ait raporlar ise ilgisine göre Bölge Sağlık Kurullarına veya anılan Genel Müdürlüğe gönderilecektir. Ancak, 5510 sayılı Kanunun yürürlük tarihinden sonra ilk defa Kanunun 4/1(c) maddesi kapsamında sigortalı sayılanlar hakkında Kanunun geçici 7. maddesinin yedinci fıkrası hükmü uygulanacaktır.

Malullük aylığından faydalanılabilmesi için aranan husus ilk defa çalışmaya başladığı tarihte malul sayılmasını gerektirecek oranda bir hastalık ya da arıza durumunun olmamasıdır. Aksi takdirde malullük sigortasından değil, diğer şartların da mevcudiyeti halinde kolaylaştırılmış yaşlılık aylığından faydalanılabilecektir⁸⁷. Bu nedenle sigortalının ilk defa çalışmaya başladıktan sonra, fakat çalışmaya ara verdiği bir dönemde meydana gelen hastalık ya da maluliyet durumu malullük aylığının bağlanmasına engel teşkil etmeyecektir. Bununla birlikte sigortalının malul olduğu tarihte sigortalılık süresi ve prim ödeme koşullarını da yerine getirmiş olması zorunlu değildir. Nitekim sigortalının çalışmaya başladıktan sonra malullük durumunun ortaya çıkması durumunda, daha sonra sigortalılık süresi ve prim ödeme koşullarının tamamlanmasıyla malullük aylığından yararlanılabilecektir⁸⁸.

İlk defa çalışmaya başladığı tarihte malul sayılmasını gerektirecek oranın mevcut olduğu, önceden veya sonradan yeterli belgelerle saptanması gerekmektedir. Ayrıca bu gibi durumlarda da sadece çalışma kaybının ilk defa sigortalılıktan önce mevcut olduğunun değil, ayrıca bu hastalık veya sakatlığın o tarihte Kanunun aradığı oranlarda olduğunun da ispatlanması aranmaktadır⁸⁹. Meslek hastalığı da sigortalı çalışmaya başlarken ortaya çıkabileceği gibi işten ayrıldıktan sonra da ortaya çıkmış olabilir⁹⁰. Bununla birlikte ilk defa sigortalı olarak çalışmaya başladığı tarihte malul sayılmayı gerektirmeyecek derecede hafif bir engele sahip olmasına rağmen çalışmaya başladıktan sonra bu oranın artarak %60 oranında çalışma gücü kaybı ya da %60 oranında meslekte kazanma gücü kaybına dönüşmesi durumunda malullük sigortasından yararlanabileceklerdir⁹¹. Diğer bir husus ise sigortalının çalışmaya başlamadan önce en az %60 oranında bir maluliyeti mevcut iken, farklı bir nedenden dolayı çalışma gücünün en az %60 oranında kaybı halinde de malul sayılacak olmasıdır⁹².

Malullük durumunun ilk defa sigortalı olarak çalışmaya başlamadan önce ortaya çıkmış olduğunun kimin tarafından ispat edilmesi gerektiği önem arz etmektedir. Nitekim konuya ilişkin bir hüküm mevzuatta yer almamakta-

⁸⁷ Caniklioğlu, Emeklilik-Yaşlılık Aylığı Bağlanmasına Hak Kazanma Bakımından bir Karşılaştırma, s. 10.

⁸⁸ Tuncay/ Ekmekçi, s. 504.

⁸⁹ Caniklioğlu, Emeklilik-Yaşlılık Aylığı Bağlanmasına Hak Kazanma Bakımından bir Karşılaştırma, s. 11.

⁹⁰ Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 493.

⁹¹ Tuncay/ Ekmekçi, s. 503; Sözer, Ali Nazım: Türk Sosyal Sigortalar Hukuku, İstanbul 2023, s. 281; Balcı, s. 549.

⁹² Sözer, s. 281.

dır. Örneğin sigortalının işe girmeden önce askerlik yapmış olması lehine bir delil olarak değerlendirilecektir⁹³. Üstelik sigortalının sonradan alınan rapor ile ilk işe giriş tarihi itibarıyla malul olmadığını kanıtlayabilmesi de mümkündür⁹⁴. Bununla birlikte 5510 sayılı Kanunun 25/2. maddesi ile sigortalıya ispat yükü getirilmemiştir. Bu noktada öğretide, Medeni Kanunun⁹⁵ 6. maddesinde yer alan genel hüküm uyarınca bunu iddia edecek olan Kurum tarafından ispat edilmesi gerektiği öğretide isabetle belirtilmektedir⁹⁶. Kurum veya Kurum dışı hastanelerden işe girmeden önce alınmış, usulüne uygun sağlık raporu ve dayanağı tıbbi belgeler ile ispat edilecektir⁹⁷. İspatlanması durumunda ödenmiş olan malullük aylıklarının geri alınmasına 5510 sayılı Kanunun 96. maddesi hükümleri uygulanacaktır. Bununla birlikte maluliyetin ilk defa sigortalı olarak çalışmaya başladığı tarihten önce ya da sonra olduğu yeterli ve geçerli belgelerle kesin bir şekilde saptanamıyorsa, sigortalı lehine yorum kuralı gereğince bağlanan aylık iptal edilmemelidir⁹⁸. İşe başlamadan önce maluliyet sigortasından faydalanılması için gerekli olan oranda maluliyeti olmasına rağmen bunun saklayıp işe başlaması ve işe başladıktan sonra olmuş gibi göstermesi durumunda, Kurum tarafından yapılan tüm harcamalar kendisinden ve kendisine bu konuda yardımcı olan işverenden tahsil olunur⁹⁹.

3. Belirli Bir Süre Sigortalı Olma ve Prim Ödeme Şartı

a. Sigortalılık Süresi

Sigortalıya malullük aylığı bağlanabilmesi için malul sayılmasının yanı sıra, en az 10 yıldan beri sigortalı olması ve toplam 1800 gün uzun vadeli sigorta kolları priminin bildirilmesi gerekmektedir¹⁰⁰. Ayrıca her iki koşulun da bir arada bulunması aranmaktadır¹⁰¹. Sigortalılık süresi sosyal sigorta teskilinin yapıldığı günden itibaren başlayan ve kişinin hak sahibi olarak aylık

⁹³ Balcı, s. 528.

⁹⁴ Balcı, s. 528.

⁹⁵ RG., 08.12.2001, S. 24607.

⁹⁶ Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 493; Tuncay/ Ekmekçi, s. 504; Caniklioğlu, Emeklilik-Yaşlılık Aylığı Bağlanmasına Hak Kazanma Bakımından bir Karşılaştırma, s. 9.

⁹⁷ Caniklioğlu, Emeklilik-Yaşlılık Aylığı Bağlanmasına Hak Kazanma Bakımından bir Karşılaştırma, s. 9; Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 494.

⁹⁸ Aslanköylü/ Karaoğlu, s. 759.

⁹⁹ Korkusuz, M. Refik/ Uğur, Suat: Sosyal Güvenlik Hukuku, Bursa 2022, s. 323.

¹⁰⁰ Bu süreyi bekleme süresi olarak tanımlayan görüş hakkında bkz. Sözer, s. 291; Türkiye'deki işsizlik oranına bakıldığında maluliyet oranına varan bir engeli olan işçinin, sağlıklı işçilerin iş bulamadığı bir ortamda 10 yıl beklemesi, bu süre boyunca işsiz kalması anlamına geleceği, Kanunun norm birliğinde, 5434 sayılı Kanuna göre daha az sigortalılık arayan 506 sayılı Yasa'yı esas alması, yani 5 yıl sigortalılıkla yetinmesinin daha uygun olacağı yönündeki görüş için bkz. Akın, 5510 sayılı Yasaya Göre Malullük Sigortası, s. 139.

¹⁰¹ Tuncay/ Ekmekçi, s. 504; Sözer, s. 291.

veya gelir bağlanmak ya da toptan ödeme almak suretiyle Kurumdan ilişkisini kestiği tarihe kadar kesilmeksizin geçen süredir¹⁰². 5510 sayılı Kanunun uygulanmasında 18 yaşından önce malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına tâbi olanların sigortalılık süresi, 18 yaşını doldurdıkları tarihte başlamış kabul edilir. Bu tarihten önceki süreler için ödenen malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primleri, prim ödeme gün sayılarının hesabına dahil edilir¹⁰³. Aylık bağlanması için aranan on yıllık sigortalılık süresi, sigortalılığın başlangıç tarihi ile sigortalının aylık bağlanması için yazılı istekte bulunduğu, istekte bulunmayan sigortalılar için ise ölüm tarihi arasında geçen süredir¹⁰⁴. 4/1(c) kapsamındaki sigortalılar açısından sigortalılık süresi ise, sigortalılığın başlangıç tarihi ile 48. maddeye göre yetkili makamdan emekliye sevk onayının alınarak görevi ile ilişkisinin kesildiği ayın son günü arasında geçen süredir¹⁰⁵. Bu sürenin sürekli çalışmak suretiyle geçirilmiş olmasının gerekmemesi nedeniyle, malullük aylığı talep tarihi ile ilk defa çalışmaya başladığı tarih üzerinden on yılın geçmiş olmasının yeterli olması ve bu sürenin bir süre çalışılıp bir süre ara vererek geçirilmiş olması mümkündür¹⁰⁶. Nitekim yargı kararları da bu yöndedir¹⁰⁷.

Sigortalılık süresinin başlangıcı olarak hizmet sözleşmesinin yapılmış ya da işe giriş bildirgesinin verilmiş olduğu değil, fiili olarak çalışmaya başlandığı tarih esastır¹⁰⁸. Ayrıca sigortalılık süresi ile 1800 gün prim şartının 5510 sayılı Kanun döneminde geçmesi gerekli olmadığı gibi 5510 sayılı Kanundan önce yürürlükte olan Kanunlardan sadece biri kapsamında geçmesi de gerekli değildir¹⁰⁹.

b. Prim Ödeme Şartı

Prim ödeme gün sayısı sigortalının çalıştığı, sigorta primlerinin kesilerek Kuruma ödendiği gün sayısıdır¹¹⁰. Prim sigortalının prime esas kazancının %20'si oranında olup, %9' u sigortalı, %11' i işveren tarafından ödenir. Sigortalının başka birinin sürekli bakımına muhtaç derecede malul olması durumunda sigortalılık süresi aranmaksızın 1800 gün primin bildirilmiş olması yeterli görülmüştür. 4/1(a) ve 4/1(b) kapsamındaki sigortalılar açısından sigorta priminin bildirilmiş olması yeterlidir. Nitekim bu sigortalılar açısından prim

¹⁰² Arıcı, s. 371; Caniklioğlu, Emeklilik-Yaşlılık Aylığı Bağlanmasına Hak Kazanma Bakımından bir Karşılaştırma, s. 16.

¹⁰³ Caniklioğlu, Emeklilik-Yaşlılık Aylığı Bağlanmasına Hak Kazanma Bakımından bir Karşılaştırma, s. 19.

¹⁰⁴ Bu süreyi isabetli bulmayan görüş hakkında bkz. Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 498, 499.

¹⁰⁵ Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 498; Arıcı, s. 372.

¹⁰⁶ Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 498, 499; Tuncay/ Ekmekçi, s. 505; Arıcı, s. 380.

¹⁰⁷ Bkz. YHGK, E. 2017/21-1074, K. 2020/989, T. 2.12.2020.

¹⁰⁸ Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 499.

¹⁰⁹ Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 500; Sözer, s. 292.

¹¹⁰ Arıcı, s. 371.

ödeme yükümlüsü işveren olduğundan, sigortalıların işverenin kusurundan dolayı zarar görmemeleri amaçlanmıştır¹¹¹. İşverenin primleri kuruma bildirmemesi durumunda sigortalının hizmet tespiti davası ile hizmetlerinin tespitini sağlaması halinde maluliyet sigortası yardımlarından yine yararlanabilecektir. 4/1(b) sigortalıları açısından ayrıca kendi sigortalılığı nedeniyle genel sağlık sigortası primi dahil, prim ve prime ilişkin her türlü borçlarının da ödenmiş olması gerekmektedir¹¹². Buradan hareketle 4/1(b) kapsamındaki sigortalının aynı zamanda işveren sıfatına sahip olması ve çalıştırdığı sigortalılara ilişkin Kuruma karşı prim borcu bulunması malullük aylığı bağlanması açısından önem taşımayacaktır¹¹³. Prim borcu bulunmasına rağmen aylık talebinde bulunan 4/1(b) sigortalısına ilişkin ise Yargıtay bir kararında, “*usul ekonomisi ilkesini gözetmek suretiyle 1479 sayılı Kanuna tabi sigortalılığı nedeniyle prim borcu bulunan davacıya, prim borcunu ödemesi için makul bir süre verilmesi, prim borcunun ödendiği tarihi takip eden ay başından itibaren malullük aylığı bağlanması*” gerektiğini belirtmektedir.

Primlerin zorunlu sigortalılık ya da isteğe bağlı sigortalılık kapsamında ödenmesinin bir önemi bulunmamaktadır¹¹⁴. Sigortalıların prim ödeme gün şartını borçlanma yaparak tamamlamaları da mümkündür. Bu ihtimalde ise SSİY 50. maddesine göre borçlanma taleplerinin alınması kaydıyla sevk işlemleri yapılacak, ancak borçlanma bedeli ödenmeden sevk talebinde bulunup sevkleri yapılırsa sevk masrafları kendileri tarafından ödenecektir. Borçlanma bedelini ödemediği sevkleri yapılan sigortalıların aylık bağlanmadan önce prim borçlarını ödemesi ve malul sayılmaları halinde sevke ilişkin masraflar Kurumca karşılanacaktır.

Yersiz ve yanlış ödenen primlerin iadesi sebebiyle prim ödeme gün sayısının 1800’ün altına düşmesi durumunda sigortalıya malullük sigortasından aylık bağlanmayacağı gibi malullük sigortasında aylık almaya ve diğer yardımlardan yararlanmaya devam edenlerini aylık, gelir ve ödenekler ile sağlanan sağlık hizmetleri durdurulmaktadır. Yanlış ve yersiz yapılan masraflar da 96.

¹¹¹ Aslanköylü/ Karaoğlan, s. 776.

¹¹² Bu koşulun isabetsizliği yönünde getirilen eleştirilen için bkz. Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 498; Primi ve sağlanan edimin ayrı olması nedeniyle genel sağlık sigortasını malullük sigortası ile ilgilendirmenin hukuk tekniğine ve mantığına aykırı olduğu yönündeki eleştiriler hakkında bkz. Sözer, s. 293; Yargıtayın konuya ilişkin bir kararına göre; “... Mahkemece yapılacak iş, anılan yasanın 4/1(b) kapsamında sigortalı sayılan davacının 01.11.2008 tarihi itibarıyla, en az 10 yıldan beri sigortalı bulunup, toplam olarak 1800 gün malullük, yaşlılık, ölüm sigortaları primi bildirmiş, ayrıca kendi sigortalılığı nedeniyle genel sağlık sigortası primi dahil, prim ve prime ilişkin her türlü borçlarını ödemiş olup olmadığını araştırarak varılacak sonuca göre hüküm kurulmalıdır”, Y10HD, E. 20651, K. 12003, T. 20.09.2011, Aslanköylü/ Karaoğlan, s. 767.

¹¹³ Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 498.

¹¹⁴ Tuncay, Uzun Vadeli Sigorta Kolları, s. 50; Tuncay/ Ekmekçi, s. 505; Caniklioğlu, Emeklilik-Yaşlılık Aylığı Bağlanmasına Hak Kazanma Bakımından bir Karşılaştırma, s. 20.

madde uyarınca ilgililerden geri alınmaktadır. Öğretide yer alan bir görüş yapılan yardımların durdurulmasını isabetli bulmakla birlikte daha önce yapılmış yardımların geri alınmasının, sigortalının ya da ilgilinin kötünietli olması haline özgü olması gerektiğini isabetle belirtmektedir¹¹⁵.

4. İşten Ayrılma ve Kuruma Başvurma

Malullük aylığı malul sayılma, sigortalılık süresi ve prim ödeme gün sayısının sağlanması durumunda kendiliğinden bağlanamakta, bunun için sigortalının işten ayrılması veya işyerini kapattıktan ya da devrettikten sonra Kuruma başvurusu gerekmektedir. Maluliyet durumunun tespiti için sevk işlemi yapılacak sigortalının, sevk talebinde bulunduğu tarihte sigortalılığını sonlandırması şartı aranmayacaktır. İşten ayrılma, işyerini kapatma veya devretme koşulu tahsis talep aşamasında aranacak olup, sigortalının tahsis talebinde bulunmadan önce mutlaka sigortalılığını sonlandırması gerekmektedir¹¹⁶. 4/1(c) kapsamındaki sigortalılar önce talepte bulunacak, emekliye sevk onaylarının ilgili birime gönderilmesi sonucu görevleri ile ilişkileri kesilecektir. İşten ayrılma tarihinin Kuruma başvurma tarihinden sonra olması halinde de sigortalıya malullük aylığı, işten ayrılma tarihi esas alınmak suretiyle bağlanacaktır¹¹⁷. İlgiliye malullük aylığı bağlanmış olsa da yeniden çalışabilir olduğuna dair rapor alan ve çalışmaya başlayan kimsenin malullük aylığı kesilir.

Tekrar etmek gerekirse, yazılı talepte bulunmak sosyal sigorta sisteminde olmazsa olmaz nitelikte bir şarttır. Nitekim sigortalı ya da hak sahipleri tarafından talepte bulunulmadıkça, sigortalıya hak kazandığı yardımlar yapılmayacaktır¹¹⁸.

¹¹⁵ Güzel/ Okur/ Caniklioglu, s. 500, 507, 508.

¹¹⁶ Elma, s. 311.

¹¹⁷ Güzel/ Okur/ Caniklioglu, s. 501.

¹¹⁸ Arıcı, s. 381.

Malullük Aylığından Faydalanabilmek İçin Gerekli Şartları İçeren Özet Tablo¹¹⁹

Konumu	İşçi	Bağımsız Çalışan	Kamu Görevlisi
Beklenen Hak Sahibi	<u>Maluliyet</u> -2/3 ÇGK veya -%60 MKGK veya -Tedavi sonrası 2/3 ÇGK	<u>Maluliyet</u> 2/3 ÇGK	<u>Maluliyet</u> Vazifesini yapamayacak durumda olmak
	<u>Bekleme Süresi</u> -1800 gün veya -5 yılda ortalama 180 gün	<u>Bekleme Süresi</u> -%60 ÇGK veya -%60 MKGK	<u>Bekleme Süresi</u> -%60 ÇGK veya -Vazifesini yapamayacak şekilde MKGK
Yeni Hak Sahibi	<u>Maluliyet</u> -%60 ÇGK veya -%60 MKGK	<u>Maluliyet</u> -%60 ÇGK veya -%60 MKGK	<u>Maluliyet</u> -%60 ÇGK veya -Vazifesini yapamayacak derecede MKGK
	<u>Bekleme Süresi</u> 10 yılda 1800 gün (5 yıl) prim	<u>Bekleme Süresi</u> 10 yılda 1800 gün (5 yıl) prim	<u>Bekleme Süresi</u> 10 yılda 1800 gün (5 yıl) prim

B. BAŞKA İŞE NAKİL

Çalışma gücünün kaybı halinde hem ifa edilen işin hem de piyasada mevcut herhangi bir işin yapılamaması söz konusu iken, meslekte kazanma gücünün kaybında sigortalının malul sayılmasına karşın bir başka mesleği yapabilmesi olanaklıdır. Böyle olmakla birlikte 4/1(a) kapsamındaki sigortalılar açısından kalan iş görme kapasitesi ile yeniden çalışmak arzusunda olsa da işverenin kapasitesine uygun başka bir iş verme yükümüne ilişkin pozitif düzenleme mevcut değildir. 4/1(c) kapsamındaki sigortalılar açısından ise konuya ilişkin ayrı bir düzenleme mevcuttur. 5510 sayılı Kanunun 25/3. maddesine göre, "Yedek subay veya er olarak ya da talim, manevra, seferberlik veya har dolayısıyla görevleri ile ilgileri kesilmeksizin silah altına alındıkları dönemde malul

¹¹⁹ Sözer, s. 295.

olup, bu malullükleri asıl görevlerini veya işlerini yapmaya mani olmayanlar hakkında, bu hastalık ve özürleri sebebiyle malullük sigortasına ilişkin hükümler uygulanmaz.” Hüküm uyarınca ilgili sigortalılar askeri hizmet esnasında malul duruma düşmelerine rağmen kalan iş görme kapasiteleri ile asli işlerini yürütebilir durumda iseler maluliyet aylığı bağlanmayacaktır¹²⁰. Benzer şekilde meslekte kazanma gücünü mesleğini yapmayacak şekilde yitiren 4/1(c) kapsamındaki sigortalılar talepte bulunmaları durumunda, yapabilecekleri başka bir vazifeye nakledilebileceklerdir. Bu durumda eski görevlerinden istifa etmiş sayılanlar, daha sonra önceki malullük nedeniyle haklarında malullük sigortası hükümlerinin uygulanmasını isteyebileceklerdir¹²¹. Ancak bunun için kanunda aranan prim gün sayısının doldurulmuş olması gerekmektedir.

Sigortalıya uğradığı iş kazası ve meslek hastalığı neticesinde sürekli iş göremezlik geliri bağlanması durumunda çalışmaya devam edebilmesi mümkündür. Sürekli iş göremezlik geliri almakta olan sigortalılardan en az %60 oranında iş göremezlik derecesine sahip olanlar diğer şartları da taşımaları durumunda, talepte bulunmaları durumunda almakta oldukları sürekli iş göremezlik gelirine ek olarak taraflarına malullük aylığı bağlanabilir. Bu durumda aylık bağlanırken arızanın sürekli olması ve kontrol muayenesinden muaf olması şartıyla yeniden maluliyete sevk işlemi yapılmaz. Hem sürekli iş göremezlik hem de malullük aylığı bağlananlara, aylık ve gelirlere yüksek olanın tamamı, düşük olanın yarısı; eşitliği halinde ise sürekli iş göremezlik gelirinin tamamı, malullük aylığının ise yarısı bağlanır¹²².

C. BAYRAM İKRAMİYESİ

5510 sayılı Kanuna eklenen Ek 18. madde uyarınca, Kurumca malullük aylığı alanlara, ödemenin yapılacağı tarihte bu aylığı alması şartıyla Ramazan ve Kurban Bayramlarında 3000'er TL tutarınca bayram ikramiyesi ödenmektedir. Bayram ikramiyesinden kesinti yapılamayacağı gibi haczedilemez. Bu madde kapsamında yapılacak ödemeleri karşılamak amacıyla gerekli olan tutar, yazılı talebe istinaden ayrıca fatura aranmaksızın Hazinece Kuruma ödenir.

III. MALULLÜK AYLIĞININ HESAPLANMASI, BAŞLANGICI, KESİLMESİ VE YENİDEN BAĞLANMASI

A. Hesaplanması

Başka birinin bakımına muhtaç olmayan sigortalılar açısından malullük aylığının hesaplanması yaşlılık aylığının hesaplanmasına ilişkin esaslara ta-

¹²⁰ Sözer, s. 295.

¹²¹ Sözer, s. 295.

¹²² Elma, s. 313.

bidir¹²³. Buna göre ilk kez 5510 sayılı Kanun döneminde sigortalı olanların aylık ortalama kazancı, aylık bağlama oranı ile çarpılır. Aylık ortalama kazanç ise günlük kazancın güncelleme katsayısı ile kazancın ait olduğu yıldan aylık talep tarihine kadar yapılmaktadır¹²⁴. Güncellenen tüm yıllara ait tüm kazançlar toplanıp, toplam prim ödeme gün sayısına bölünmek suretiyle günlük kazanç ulaşılmaktadır. Günlük rakamın otuz ile çarpılması ile de bağlama katsayısı için esas alınacak aylık tutar belirlenmiş olmaktadır¹²⁵. Uzun vadeli sigorta kolları açısından aylık tutara uygulanacak aylık bağlama oranı ödenen her 360 gün için %2 olarak belirlenmiş olup, 360 günden eksik süreler için orantılı uygulama yapılmaktadır¹²⁶. Aylık bağlamada yaşlılık aylığı bağlanmasına esas olan prim ödeme gün sayısı dikkate alınmaktadır¹²⁷. Sigortalı bu sayıya ulaşamamış olsa bile ulaşmış gibi işlem yapılır, sigortalılık statüsüne göre 7200 veya 9000 günün doldurulmuş olduğu varsayılmaktadır¹²⁸. Bu sayıyı geçmesi halinde ise fiili durum dikkate alınmaktadır¹²⁹. Örneğin 7200 gün prim ödediği varsayılan bir sigortalı için aylık bağlama oranı; 7200: 360= %40'dır¹³⁰. Başka birinin sürekli bakımına muhtaç olan sigortalılarda ise aylık bağlama yöntemi aynı olmakla birlikte tek fark aylık bağlama oranının on puan artırılmasıdır¹³¹.

¹²³ Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 502; Sözer, s. 296; Malullük aylığına ilişkin düzenlemeler 506 sayılı Kanunda ayrı maddelerde yer verilmişken, 5510 sayılı Kanunda uzun metin halinde 27. maddede düzenlenmiştir. Uygulama kolaylığı açısından ayrı maddelerde düzenlenmesinin daha isabetli olacağı yönünde bkz. Aslanköylü/ Karaoğlan, s. 782.

¹²⁴ 5510 sayılı Kanunun 3/29. maddesine göre; "Güncelleme katsayısı: Her yılın Aralık ayına göre Türkiye İstatistik Kurumu tarafından açıklanan en son temel yıllık tüketici fiyatları genel indeksindeki değişim oranının % 100'ü ile sabit fiyatlarla gayri safi yurtiçi hasıla gelişme hızının % 30'unun toplamına (1) tam sayısının ilâve edilmesi sonucunda bulunan değeri.." ifade etmektedir.

¹²⁵ Sözer, s. 297.

¹²⁶ Sözer, s. 297; Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 502.

¹²⁷ Sözer, s. 297.

¹²⁸ 5510 sayılı Kanunda öngörülen sigortalılık türlerine göre adil olmayan böyle bir ayırımın eşitlik ilkesine ve adalet kavramına uygun düşmediği yönünde eleştiri için bkz. Sözer, s. 297; Tuncay/ Ekmeççi, s. 506; Aslanköylü/ Karaoğlan, s. 783 Elma, s. 311; İş sözleşmesine göre çalışan sigortalıların çalışma koşullarının taşıdığı farklılık nedeniyle yaşlılık aylığına hak kazanma koşulu açısından getirilen kolaylaştırıcı düzenlemenin, malullük aylığının hesaplanmasında bir dezavantaja dönüştürmenin isabetli bir yaklaşım olmadığı yönünde getirilen haklı görüş için bkz. Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 502.

¹²⁹ Sözer, s. 297; Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 503.

¹³⁰ Elma, s. 311; Mülga kanunlara bakıldığında, 5510 sayılı Kanun döneminde aylık oranının düştüğü, her reformla birlikte aylıkların azaltılmasının insan onuruna yaraşır hayat seviyesi sağlama işlevinden uzaklaştığı, bu durumun sosyal devlet ilkesi ile bağdaştırılmayacağı yönünde eleştiriler için bkz. Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 502.

¹³¹ Maluliyet ve Çalışma Gücü Kaybı Tespiti İşlemleri Yönetmeliğinin 10. maddesine göre başka birinin sürekli bakımına muhtaç sayılacak haller; "a) Kuadripleji, parapleji, dipleji ve sigortalının yaşamını kendi başına yürütmesine engel hemipleji veya merkezi sinir sisteminin sfinkter bozuklukları ile birlikte olan diğer hastalıklar, b) Süreli veya sürekli ruh sağlığı ve hastalıkları kliniğinde kalmayı gerektiren ve tedavi edilemeyen psikotik

Yukarıda açıklanan hesaplamaya ilişkin hükümler 5510 sayılı Kanundan önce sigortalı çalışması bulunmayanlar bakımından aynen esas alınacak, 5510 öncesi sigortalılığı bulunanlar açısından ise 5510 sayılı Kanunun geçici 2. maddesindeki hükümlere göre hesaplama yapılacaktır. Buna göre, 4/1(a) sigortalıları için geçici 2. maddedeki, 4/1(b) sigortalıları için ise bu Kanunun yürürlük tarihinden önceki hükümlere göre esas alınan süreler dikkate alınarak 27. ve 33. madde hükümleri uyarınca hesaplama yapılır. 4/1(c) sigortalılarından 5510 sayılı Kanunun kapsamına girenlerden harp malulü olanlara ya da 5434 sayılı Kanunun Ek 77. maddesinde belirtilen görevleri sırasında ve yine aynı görevler nedeniyle malul duruma düşenlere bağlanacak malullük aylığı, anılan maddede belirtilen biçimde ayrıca artırılır¹³².

Farklı sigortalılık statüsüne göre belirlenen esaslar uyarınca aylıkların hesaplanması İntibak Kanunu olarak da adlandırılan 6283 sayılı Kanunla belirli bir dönemden önce aylık bağlananlar için bu hesaplama yönteminde farklılıklar meydana getirmiştir. Kanuna eklenen geçici 39. ve 40. maddelere göre, son tahsis tarihi 1.1.2000'den önce olan sigortalıların aylıklarının belirli oranlarda artırılması öngörülmüş, bahsedilen kişilerin aylıklarının yükseltilmesi amaçlanmıştır¹³³. 5510 sayılı Kanunun yürürlüğü sonrası bağlanan aylıklar için 5510 sayılı kanun hükümleri, mülga kanunlara göre bağlanan veya hak kazanılan aylık, gelir ve diğer ödeneklerin ödenmesine devam edilir. Bu gelir ve aylıkların durum değişikliği nedeniyle artırılması, azaltılması, kesilmesi veya yeniden bağlanmasında, 5510 sayılı Kanunla yürürlükten kaldırılan ilgili kanun hükümleri uygulanır¹³⁴.

5510 sayılı Kanunun 42. maddesine göre, “Kurum, sigortalıya veya hak sahiplerine bağlanacak gelir, aylık veya toptan ödemeleri, gerekli belgelerin ve incelemelerin tamamlandığı tarihten itibaren en geç üç ay içinde hesap ve tespit ederek sonuçlarını yazı ile bildirir.”. Belirtilen 3 aylık sürenin aşılması halinde Kurum 3 aylık sürenin sonundan itibaren faiz alacağı ile sorumlu olacaktır¹³⁵. Malullük aylıkları Ocak ve Temmuz ayında olmak üzere yılda iki defa düzenli olarak artırılmaktadır¹³⁶.

hastalıklar, c) İki gözde de yüzde yüz (tam) görme kaybı, ç) İki elin kaybı veya yok hükmünde olması, d) Bir kolun omuzdan ve bir bacağın kalçadan kaybı veya yok hükmünde olması, e) Her iki bacağın alttan en az 1/3'ünün kaybı veya yok hükmünde olması, f) Tedavisi olanaksız bir hastalıktan ileri gelen ağır beslenme bozuklukları ve kaşeksiler, g) Solunum yetmezliği nedeniyle yardımcı solunum cihazlarının sürekli kullanılması, ğ) Giyinme, beslenme, fonksiyonel mobilite, bağırsak ve mesane bakımı, kişisel hijyen ve tuvalet ihtiyaçları gibi günlük yaşam aktivitelerinin sağlanamaması, h) Bu maddede tespit edilen durumlar dışında kaldığı halde tedavi edilemeyen ve başka birinin sürekli bakımına muhtaç duruma gelinmesine sebep olan sekeller ve ağır hastalıklar.

¹³² Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 503.

¹³³ Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 503.

¹³⁴ Tuncay/ Ekmekçi, s. 507.

¹³⁵ Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 507.

¹³⁶ Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 507.

B. Başlangıcı

Malüllük aylığı, Kanununun 27/2. maddesinde belirtilen tarihlerden geçerli olmak üzere başlatılır. Sigortalı, aylığın başlangıç tarihinde geçici iş göremezlik ödeneği almakta ise malüllük aylığı geçici iş göremezlik ödeneğinin verilme süresinin sona erdiği tarihten sonraki aybaşından başlar. Ancak, Kanununun 4/1(b) kapsamında geçen hizmetlerle birlikte Kanununun 4/1(a) ve (c) bentleri kapsamında aylık bağlanacağı durumlarda, Kanununun 4/1(b) kapsamında geçen hizmetler prim ve prime ilişkin her türlü borçların ödendiği tarih itibarıyla geçerli sayılır ve aylık, bu tarihi takip eden aybaşından itibaren başlar.

Malüllük aylığın başlangıcı tabi olunan sigortalılık statüsüne göre farklılık arz etmektedir. 4/1(a) ve 4/1(b) sigortalıları rapor ve talepten hangisi sonraki tarihten ise onun tarihi, 4/1(c) sigortalıları için görevden ayrılış tarihi aylık başlangıç tarihi olarak uygulanmaktadır¹³⁷. Aylığa yeniden hak kazanma durumunda ise 4/1(c) sigortalıları aynı şekilde görevden ayrıldığı tarih itibarıyla, 4/1(a) ve 4/1(b) sigortalıları ise istek tarihini izleyen ödeme döneminden itibaren yeni aylığa hak kazanmaktadır¹³⁸. Sigortalının malüllük aylığı almak için Kuruma yazılı olarak başvurmasına rağmen, tüm koşulların oluştuğu tarihi takip eden aybaşından itibaren aylık bağlanmaktadır¹³⁹.

506 sayılı Kanunda yer alan zorunluluğun aksine, 5510 sayılı Kanuna göre sigortalılara kanunun uygulanması bakımından hak ettikleri alacaklarının süresi içinde ödenmemesi durumunda avans verilmesi hususunda Kurum yetkilidir¹⁴⁰. SSIY'nin 83/1. maddesinde ise avansa ilişkin somut hükümler getirilmiş olup bu hükümler, malüllük aylığının 90 gün içinde ödenmemesi halinde kurumca aylık bağlanmasına hak kazandığı anlaşılan sigortalıya yazılı talepte bulunması durumunda, ilerideki alacaklarından mahsup edilmek üzere avans ödeneceği, avans miktarının ise her üç ay için bağlanacak aylıklarda net asgari ücretin üç katını geçmemek üzere Kurumca belirleneceği ifade edilmiştir.

Yargıya intikal eden bazı uyuşmazlıklarda sigortalıların Kuruma başvurması neticesinde Kurum tarafından çalışma gücü kaybının % 60 oranında olmadığı gerekçesi ile başvurusunun reddedilmesi üzerine, mahkemenin Adli Tıp Kurumundan alacağı raporlarla çalışma gücünün %60 oranında kaybettiğinin saptadığı rapor tarihinden itibaren aylık bağlanmaktadır. Adli Tıp Kurumundan dava açmadan önce rapor alınmasının mümkün olmaması nedeniyle sigortalı başvurusunun SGK reddedildiği durumlarda dava açmak zorunda kalmaktadır¹⁴¹.

¹³⁷ Sözer, s. 299; Tuncay/ Ekmekçi, s. 507; Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 503; Y10HD, 8013 E., 15409 K., 22.10.2009 T., Aslanköylü/ Karaoğlu, s. 785; Elma, s. 311.

¹³⁸ Sözer, s. 299.

¹³⁹ Y10HD, 1948 E., 2323 K., 27.4.1984 T., Aslanköylü/ Karaoğlu, s. 785.

¹⁴⁰ Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 504.

¹⁴¹ Balcı, s. 529.

C. Kesilmesi

1. Yeniden Çalışmaya Başlama

Malullük aylığı, çalışma ya da meslekte kazanma gücünü önemli ölçüde kaybedenlere verildiğinden, aylığın sigortalının gelir kaybını karşıladığı varsayılmakta, bunun için de malullük aylığı alırken çalışarak ikinci bir gelir elde edilmesi engellenmek istenmiştir¹⁴². 5510 sayılı Kanun öncesi sigortalı olup malullük aylığı alan işçinin yeniden çalışmaya başlaması halinde 506 sayılı Kanununun 58/1. maddesi uyarınca ve 2925 sayılı Kanun kapsamında çalışanların aylığı kesilmekte idi¹⁴³. Buna karşın bağımsız çalışması durumunda sosyal güvenlik destek primi ödeyerek aylığını almaya devam edebilecekti. Çalışmaktan vazgeçip tekrar aylık talep etmeleri halinde yapılacak kontrol muayenesi neticesinde maluliyetlerinin tespiti durumunda yeni aylık bağlanmaktadır¹⁴⁴. 6663 sayılı torba kanunla yeni düzenlemeyle sosyal güvenlik destek primi tamamen kaldırılmıştır¹⁴⁵. 4/1(c) sigortalısı olmaları halinde aylığı kesilmez ancak bu çalışmalarından dolayı prime tabi tutulmaktadır¹⁴⁶.

5510 sayılı Kanun döneminde ilk kez sigorta kaydı yapılan tüm sigortalıların, malullük aylığı almakta iken hangi statüde olursa olsun yeniden çalışmaya başlamaları halinde aylıkları kesilecektir. Kanununun 27/3. maddesinde öngörülen bu husus, sadece yurt içinde değil aynı zamanda yurt dışındaki çalışma için de öngörülmüştür¹⁴⁷. Malullük aylığı alan sigortalıların yeniden çalışmaya başlamaları halinde işsizlik sigortası primi hariç, uzun ve kısa vadeli sigorta kolları ile genel sağlık sigortasına tabi olmaktadırlar. Sigortalının

¹⁴² Tuncay/ Ekmekçi, s. 508; Malullük aylığı alan bir sigortalının yeniden çalışmaya başlaması ya da mevcut işini sürdürmesinin büyük bir şans olması nedeniyle engellenmemesi gerektiği, üstelik çalışmanın o kimseye yönelik ekonomik katkıların yanı sıra rehabilitasyon sağlayacağı, malul sigortalının çalışabileceği yeni bir iş bulma olanağının zaten düşük olduğu, bu güçlüğü aşmasının kendisini ekonomik açıdan daha güçlü hissedeceği, bu önemli sonucun salt dar kapsamlı bir istihdam alanı yaratma kaygısıyla bertaraf edilmemesi gerektiği yönündeki görüş için bkz. Akın, 5510 sayılı Yasaya Göre Malullük Sigortası, s. 141.

¹⁴³ Yargıtayın konuya ilişkin bir kararına göre bkz. "...Malullük aylığı alırken çalışmaya başlayanların malullük aylığı kesilir. Yeniden aylık bağlanabilmesi için çalışmanın bırakılması ve yeniden talepte bulunulması gerekir..." , Y10HD, 11520/2003 E., 2085/2004 K., 18.03.2004 T., Aslanköylü/ Karaoğlan, s. 788.

¹⁴⁴ Sözer, s. 299; Tuncay/ Ekmekçi, s. 506; Elma, s. 317.

¹⁴⁵ Elma, s. 317.

¹⁴⁶ Elma, s. 317.

¹⁴⁷ Mülga 506 ve 1479 sayılı Kanunlarda "bu kanuna göre çalışmaya başlayanların aylıkları kesilir" hükmü ve yabancı ülkelerde çalışmaya başlayanların aylıklarının kesileceğine ilişkin bir hükmün de bulunmaması nedeniyle yabancı bir ülkede çalışmaya başlayanların Yargıtay kararlarına göre aylıkları kesilmiyordu. Örnek bir karar göre, "...Sosyal Sigortalar Kurumundan malullük aylığı alan kişinin yurtdışında işçi olarak çalışması nedeniyle aylığı kesilmez..." , Y10HD, 10456/2002 E., 284 K., 23.01.2003 T., Aslanköylü/ Karaoğlan, s. 788.

tekrar malullük aylığı talebinde bulunması durumunda ise Kurum tarafından kontrol muayenesine tabi tutulara süreç neticelendirilecektir.

2. Kontrol Muayenesine Gitmeme

Malullük aylığı almakta iken ilgili kişinin maluliyet durumunda artma olabileceği gibi azalmanın meydana gelmesi de mümkün olabilmektedir. Bu nedenle Kanunda kontrol muayenesi kurumu getirilmiştir. Kontrol muayenesini Kurum isteyebileceği gibi sigortalı da isteyebilmektedir. Ayrıca yönetmelik hükmü uyarınca ihbar ve şikâyet üzerine de kontrol muayenesi yapılabilir. Kontrol muayenesinde maluliyet oranının değiştiği anlaşılırsa maaşın yeni duruma uyarlanması gerekmektedir. Bu uyarlama neticesinde artık malul sayılmadığı için aylığı kesilebileceği gibi¹⁴⁹ malullüğünün artarak başka birinin bakımına muhtaç hale gelmiş ise aylığının 10 puan artırılması da söz konusu olabilmektedir. Kontrol muayenesi neticesinde aylıkta yapılacak değişiklikler raporu takip eden ödeme dönemi başından itibaren uygulanmaktadır.

Kurum tarafından yazılı olarak yapılan kontrol muayenesi talebine, malulün bildirimde belirtilen tarihten sonraki ödeme dönemi başına kadar uyması gerekmektedir¹⁵⁰. Aksi takdirde, kabul edilebilir bir mazereti olmadığı sürece, kontrol muayenesi için belirtilen tarihten sonraki ödeme dönemi başından itibaren aylığı kesilir¹⁵¹. 5510 sayılı Kanunun 94/6. maddesine göre, ilgiliye 3 aya kadar gecikme durumunda aylığı kesildiği tarihten itibaren, kontrol muayenesini 3 ay sonra yaptıracak olur ise maaş yeni rapor tarihini izleyen ay başından sonra ödenmeye başlayacaktır¹⁵².

D. Yeniden Bağlanması

Malullük aylığı almakta olan sigortalının çalışmak suretiyle aylığının kesilmesi ancak sonradan tekrar aylık talebinde bulunması halinde, hesaplanacak aylıkta prim gün sayısı önem taşımaktadır¹⁵³. Aylığın yeniden bağlanabilmesi için yazılı talep şartı ile kontrol muayenesi öngörülmüştür. Ancak Kurum

¹⁴⁸ Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 509.

¹⁴⁹ Yargıtayın konuya ilişkin örnek bir kararına göre, "...Malullük aylığı alan bir sigortalının malullüğünü doğuran hastalığı devam etmekle beraber sayet malul sayılmasını gerektirmeyecek derecede azalmış ise malullük aylığı kesilir...", Y10HD, 3902 E., 4163 K., 7.10.1982 T., Aslanköylü/ Karaoğlan, s. 786.

¹⁵⁰ Kurumun malullük aylığı bağladığı sigortalıyı kontrol muayenesine tabi tutabileceği yasal yetkisine dahildir. Bu nedenle bu yetkisini kullanması iyiniyet kurallarına aykırılık teşkil etmeyecektir. Örnek bir karar için bkz. Y10HD, 9479 E., 2868 K., 19.04.1976 T., Aslanköylü/ Karaoğlan, s. 786.

¹⁵¹ Tuncay/ Ekmekçi, s. 508; Sözer, s. 302; Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 510.

¹⁵² Pasif sigortalının kontrol muayenesi neticesinde ortaya çıkan sonuca, SSİY'nin 78. maddesi uyarınca itiraz etmesi mümkündür, Sözer, s. 302; Tuncay/ Ekmekçi, s. 508; Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 510.

¹⁵³ Sözer, s. 298; Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 512.

sigortalının maluliyet aylığı alırken sigortalı olarak kısa bir süre çalışmış olmasına rağmen, kayıtlarında yer alan sigorta belgelerine zamanında işlem yapmayıp, çalışmanın geçtiği son tarihten 7-8 yıl gibi uzun bir süre sonra aylığı geriye yönelik olarak kesmektedir. Bu nedenle aylığı kesilen davacının işten ayrıldıktan sonra aylığın yeniden bağlanmasını talep etme olanağı da ortadan kalkmaktadır. Bu aksaklık yargı kararları ile Kurumun sadece sigortalılık süresine isabet eden aylığı geri isteyebileceğini kabul etmek yolu ile giderilmiştir¹⁵⁴. Yargıya intikal eden bir uyuşmazlıkta, sadece sigorta kayıtlarında çalışıyor olarak gözüken tarihlere yönelik aylığın kesilmesi ve iadesi gerektiği, davacının çalışmaya başladığı tarihi kapsar şekilde aylığının kesilmesi ve borç tahakkuk ettirilmesinin sosyal güvenlik anlayışına aykırı olduğu ve Kurumun sebepsiz zenginleşmesine yol açacağı yönünde karar verilmiştir. Akabinde uyuşmazlığın istinaf mahkemesine taşınması neticesinde, davacının çalışmalarının kesintili ve kısa süreli olması, maluliyet aylığı bağlandığı dönemlerdeki çalışmalarını kuruma bildirmiş olmasına rağmen aylığın kesilmemesi, aylığı kesilmediğinden yeniden tahsis talebinde bulunamaması karşısında, fiilen çalıştığı dönemler haricinde malullük aylığına hak kazanacağı göz önünde bulundurulurken davacının sorumlu olduğu tutarın bu doğrultuda hesaplanmasının yerinde olduğu...istinaf başvurusunun esastan reddine karar vermenin gerektiği yönünde hüküm kurulmuştur¹⁵⁵.

Nitekim 28.11.2017 tarih ve 7061 sayılı Kanun¹⁵⁶ ile SSIY'ne Ek 10. madde eklenmek suretiyle bu husus pozitif düzenlemeye kavuşturulmuştur. İlgili düzenlemeye göre, *“Malullük, yaşlılık, ölüm aylığı veya ölüm geliri almakta iken, gelir veya aylıkları Kanuna göre veya yabancı bir ülke mevzuatı kapsamında çalışmaya başlaması nedeniyle kesilmesi gerektiği daha sonra tespit edilenler hakkında yersiz ödenen aylıkların tespitinde sadece çalışılan süreler esas alınarak Kanununun 96 ncı maddesinin birinci fıkrasının (b) bendine göre işlem yapılır. Bunlardan işten ayrılmış olanların malullük veya yaşlılık aylıkları, sigortalılığın sona erdiği tarih yazılı istek tarihi kabul edilerek, bu tarihi takip eden ödeme dönemi itibarıyla Kanununun 27 veya 30 uncu maddesine göre yeniden hesaplanarak bağlanır. Hak sahiplerinin aylıkları ise işten ayrıldıkları tarihi takip eden aybaşından itibaren ödenmeye devam edilir.”*

Çalışması nedeniyle aylığı kesilen sigortalılardan işten ayrılmış olanların malullük aylıkları, sigortalılığın sona erdiği tarihin yazılı istek tarihi olarak kabul edilerek, kontrol muayenesine tabi tutulmak ve ilk aylığına esas malullük halinin devam ettiği anlaşılacak kaydıyla, bu tarihi takip eden ödeme dönemi itibarıyla Kanununun 27. maddesine göre yeniden hesaplanarak bağlanacaktır. Bu kişilerin Kurum Sağlık Kurulunca ilk maluliyetlerinin tespit edildiği tarihteki mevzuata göre raporları değerlendirilecektir. Ancak ilk maluliyetlerinin

¹⁵⁴ Balcı, s. 530.

¹⁵⁵ Ankara 10. BAM, 2592/2018 E., 1424/2019 K., 18.09.2019 T., (Onanmasına Y21HD, 652/2019 E., 352/2000 K., 29.01.2020 T.), Balcı, s. 533.

¹⁵⁶ RG., 05.12.2017, S. 30261.

tespit edildiği mevzuata göre malul sayılmayanların durumları, bir kez de işten ayrıldıkları tarihteki mevzuata göre değerlendirilecektir¹⁵⁷.

Toplam prim ödeme gün sayısı sigortalılık statüsüne göre 7200 ve 9000 günden fazla olanlar için yeni aylık eski aylık ile sonradan çalışılan dönem için bulunan ek aylığın toplamından oluşmaktadır. Ek aylığın hesaplanması için tüm prim ödeme gün sayısı ve emeklilik sonrası çalışmaya ilişkin prime esas kazançlar dikkate alınarak genel formül üzerinden ödenmesi gereken aylık belirlenmektedir. Belirlenen tutarın ilk emeklilik sonrası çalışmaya ilişkin prim ödeme gün sayısına oranına karşılık gelen kısmı ek aylığı oluşturur. Toplam prim ödeme gün sayısı sigortalılık statüsüne göre 7200 ve 9000 güne ulaşmamış ise, eski ve yeni sürelerle karşılık gelen aylıklar bulunup, toplanmaktadır. Eski süreye karşılık gelen aylığı belirlemek için, önceden bağlanmış olan aylık yenisinin başlayacağı tarihe kadar, arada geçen sürede yapılan artışlar mevcut miktara eklenerek, güncellenir. Daha sonra bulunan meblağın ilk emeklilik öncesi geçen süreye karşılık gelen kısmı bulunur. Sonradan çalışılan süreye ilişkin ek aylığın bulunması için emeklilik öncesi ve sonraya ait prim ödeme gün süreleri toplanır. Genel formül esas alınarak, sonraki süreye ilişkin prime esas kazançlar üzerinden ödenmesi gereken miktar bulunur. Bu miktarın da ilk emeklilik sonrası prime esas gün sayısına karşılık gelen bölümü kısmi aylığı oluşturmaktadır. Bu yöntem üzerine bulunan yeni süreye ilişkin ek aylık, eski süreye gelen aylık ile toplanarak yeni aylık belirlenmiş olur. Yeni belirlenen aylık, eski aylığın kesildiği tarihten sonra aylıklara yapılan artışlar uygulanmak yoluyla bulunan tutarın altında olamaz¹⁵⁸.

¹⁵⁷ Elma, s. 314.

¹⁵⁸ Sözer, s. 299; Güzel/ Okur/ Caniklioglu, s. 512.